

ALTERMODERN LITERATUURRONDEWIJS

'Op welke wijze kan altermoderne kunsteducatie het curriculum versterken van het onderdeel literatuur binnen het vak Engels in de bovenbouw havo/vwo'

Afsluitend ontwerp-
onderzoek door Huig
Woudwijk voor de
bachelor opleiding
'Docent beeldende
kunst en vormgeving'
aan ArtEZ, Zwolle

Inhoud

Inleiding.....	2
Context en hypothese	3
Hoofdvraag.....	5
Deelvragen	5
Onderzoeksmethodiek en –kaders	6
1. Hoe ziet het huidige v.o. Engelse literatuuronderwijs landschap eruit?.....	7
2. Welke kwaliteiten heeft het huidig curriculum en welke initiatieven bestaan er al voor onderwijsontwikkeling binnen dit vakgebied?.....	9
3. Welke punten in de didactiek kunnen nog verbeterd worden binnen het Engelse literatuuronderwijs op het v.o.?	11
4. Wat is altermoderne kunsteducatie?.....	14
5. Hoe kan Altermoderne kunsteducatie een versterking vormen van het huidig Engels literatuuronderwijs op het v.o.?	16
Voorbeelden altermoderne Engelse literatuureducatie	22
Mogelijkheden vervolgonderzoek	33
Bijlage I: Resultaten enquête (oud)leerlingen.....	34
Bijlage II: <i>Resultaten van de vragenlijst aan docenten op het v.o.</i>	46
Bronnenlijst:.....	52

Inleiding

'*The pen is mightier than the sword.*' zij Edward Bulwer-Lytton al in 1839 in zijn toneelstuk Cardinal Richelieu. En de betekenis van die woorden staat nu nog steeds als een muur. Want als we nagaan welke boeken verschenen zijn na 1839, en welke invloed die gehad hebben, dan is het evident dat de grootste veranderingen in de laatste 200 jaar niet alleen door geweld maar zeker ook door boeken zijn gekomen. Laat ik zes voorbeelden noemen om dit punt verder te onderbouwen.

1. In 1845 komt het boek '*Narrative life of Frederick Douglass, an American Slave*' uit van Frederick Douglass. In dit boek beschrijft hij zijn leven als slaaf, en dit boek is vervolgens opgepikt door de abolitionistische beweging en ingezet als één van de duidelijkste betogen tegen de slavernij de Verenigde Staten. Deze wordt dan ook formeel wordt opgeheven in het jaar 1865.
2. In 1848 brengen Karl Marx en Friedrich Engel '*the communist manifesto*' uit. Dit boek is de basis voor alle communistische en socialistische ontwikkelingen in de 20e eeuw Dit vormde uiteraard de aanleiding voor grote communistische rijken zoals de Sovjetunie en China en in westerse democratieën zorgde voor de opkomst van de socialistische partijen, die we in Nederland ook nog steeds hebben in de vorm van de SP.
3. In 1859 brengt Charles Darwin het boek '*On the origin of species*' uit. Het boek waarin hij de theorie van de evolutieleer uitwerkt. Toen Bulwer-Lytton in 1839 '*The pen is mightier than the sword*' schreef was het algemene beeld van het ontstaan van deze wereld in de westerse wereld nog steeds gebaseerd op het christelijke scheppingsverhaal, wat overigens nog maar weer eens bewijst welke invloed boeken ook in dit jaar al hadden. Maar sinds Darwin is dit hele beeld omgeslagen naar een algemene acceptatie van de evolutietheorie
4. In 1925 brengt Adolf Hitler het boek '*Mein Kampf*' uit. Dit boek heeft de vlammen van antisemitisme aangewakkerd waardoor het zoveel gemakkelijke werd voor hem om de macht te grijpen en nazi-Duitsland te vestigen. Dit boek heeft verregaand nu nog bestaande machtsverhoudingen tussen landen bepaald.
5. In 1945 komt George Orwell met zijn beroemde parabolische novel over het communisme '*Animal Farm*', dit boek wakkerde in de tijd dat het uitgebracht werd het anticommunistische sentiment in Amerika al aan, en zelfs na 75 jaar wordt het nog altijd heel veel aangehaald en als voorbeeld gebruikt voor het falen van een communistisch systeem.
6. Een voorbeeld van een boek dat eens geen oorlog ten gevolge had is '*The lord of the rings*', in 1954 wordt uitgebracht door J.R.R. Tolkien. Dit boek vormt de basis voor het tegenwoordig nog steeds gigantisch populaire fantasy genre. Dit boek liet daarnaast ook nog eens zien hoe fascinerend taal kan zijn en heeft talloze mensen aangezet tot het leren van Elvish of Gaelic.

Context en hypothese

Dit is een onderzoek naar de kwaliteit van het Engels literatuuronderwijs op het voortgezet onderwijs en welke versterkende rol altermoderne kunsteducatie daarin kan spelen. Ik zal nu eerst uiteenzetten wat de context van dit onderzoek is.

Dat literatuur een verplicht onderdeel is van de vakken Nederlands en Engels is om de zojuist genoemde redenen natuurlijk geen wonder. Maar in hoeverre komt de potentiële invloed van deze boeken aan bij de jongeren? En in hoeverre komt de kracht van boeken überhaupt naar voren in de lessen zelf? Wat verwacht de overheid van dit vak? En kan de manier waarop dit gegeven wordt nog verbeterd worden? Dat zijn allemaal vragen die in mij opkwamen toen ik me meer begon te verdiepen in literatuur en de manier waarop het aangeboden wordt hier in Nederland. Ik besloot mij te focussen op Engelse literatuur aangezien ik daar de grootste kennis van en passie voor heb. Daarnaast is Engels de internationale voertaal en besluiten veel hedendaagse schrijvers in die taal te schrijven om de begrenzing van hun eigen taal te overstijgen en een groter publiek aan te spreken.

Ik zal nu verder uiteenzetten hoe dit onderzoek tot stand is gekomen, wat de motivatie is, en hoe het onderzoek ingedeeld is. Allereerst zal ik vertellen hoe ik op dit onderwerp gekomen ben door de onderwijsdoelen vanuit het ministerie te schetsen als wel de beperkingen en kansen die deze bieden, en hoe ik daarop wil verder bouwen.

De Nederlandse overheid stelt de volgende doelen voor het onderdeel literatuur van het vak Engels (*examenblad, 2021*):

- *De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met tenminste drie literaire werken.*
- *(alleen vwo) De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.*
- *(alleen vwo) De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief. “*

Deze doelen lijken enkele dingen te impliceren. Namelijk, men moet enkele werken lezen, men zal dus de leesvaardigheid willen verbeteren, daarnaast moet men (*alleen voor vwo*) de literaire stromingen kunnen herkennen, hoe die in verband staan met de algemene geschiedenis en boeken kunnen interpreteren binnen dit kader. Daarmee wordt literatuur binnen een cultuur-historische context geplaatst zoals ook gedaan wordt bij de andere kunst disciplines binnen beeldende vorming, muziek, theater en ckv. Dit heeft als voordeel dat men de boeken goed leert begrijpen binnen deze context, wat men een bepaald algemeen besef van de geschiedenis van onze cultuur geeft, maar het leert de studenten eigenlijk heel weinig over het hier en nu, en welke invloed boeken nu kunnen hebben of al hebben.

Vanuit mijn ervaring binnen de kunsteducatie kwam het in me op dat er een verband te herkennen is tussen beeldende vorming en literatuur. Beide gebieden behandelen werken die ontstaan zijn uit passie, creativiteit en verbeelding. Beide gebieden worden op school aangeboden als een soort gietvorm waarin men nog weer bredere doelen kan behalen. Zo leert beeldende vorming de leerling niet alleen over wie Van Gogh was, maar ook hoe je creativiteit inzet, of hoe je beter leert reflecteren op beelden. Bij Engelse literatuur ziet men dat een groot gedeelte van het curriculum gefocust is op het afleggen van het mondeling examen en het opdoen van culturele kennis.

Ook zag ik mogelijkheden in de vorm van beide vakken. Beeldende vorming is een heel actief vak wat er voor zorgt dat er veel ruimte is voor verschillende methodes van lesgeven. Maar beeldende vorming is bij uitstek ook een vak wat ruimte biedt voor het behandelen van moeilijke, actuele onderwerpen of vragen die de jongelui bezig houden. En sinds de overheid maar drie doelen stelt als eis voor Engelse literatuureducatie is daar ook nog genoeg ruimte om in te vullen.

Mijn oorspronkelijke hypothese voor dit onderzoek was dan ook dat het behandelen van Engelse literatuur via een kunsteducatieve bril kan zorgen voor een breder scala aan te behalen doelen, die daarnaast nog actueler en inclusiever zijn als de huidige doelen, en dat deze doelen via een kunsteducatieve methode ook daadwerkelijk beter behaald kunnen worden.

Deze hypothese veranderde door vooronderzoek in een iets specifiekere hypothese, namelijk dat altermoderne kunsteducatie de kunsteducatieve methode bij uitstek is om het Engels literatuuronderwijs mee te verrijken. Kortgezegd focust altermoderne kunsteducatie zich op een actuele en inclusieve vorm van onderwijs die sterk aangepast is op de zaken waar jongeren dagelijks mee te maken hebben of over nadenken. Deze actuele, inclusieve en toegepaste vorm van onderwijs zou heel mooi kunnen passen bij het behandelen van literatuur waar door de tijd ook steeds meer internationale invloeden ingeslopen zijn, en waarin men ook altijd actuele problemen heeft behandeld.

Ik heb vanuit deze hypothese een hoofdvraag en deelvragen ontwikkeld om uit te zoeken of mijn observaties en visie correct zouden kunnen zijn. Deze vragen zal ik nu introduceren om vervolgens verder in te gaan op de kaders en de methode van het onderzoek.

Hoofdvraag

‘Op welke wijze kan altermoderne kunsteducatie het curriculum versterken van het onderdeel literatuur binnen het vak Engels in de bovenbouw havo/vwo’

Deelvragen

1. Hoe ziet het huidige v.o. Engelse literatuuronderwijs landschap eruit?
2. Welke kwaliteiten heeft het huidig curriculum en welke initiatieven bestaan er al voor onderwijsontwikkeling binnen dit vakgebied?
3. Welke punten in de didactiek kunnen nog verbeterd worden binnen het Engelse literatuuronderwijs op het v.o.?
4. Wat is altermoderne kunsteducatie?
5. Hoe kan Altermoderne kunsteducatie een versterking vormen van het huidig Engels literatuuronderwijs op het v.o.?

Onderzoeksmethodiek en –kaders

Dit onderzoek is niet de enige mogelijke toevoeging of verbetering aan het Engelse literatuur curriculum maar één waar ik, als auteur en kunstenaar, de grootste kennis van heb en ook daadwerkelijk achter sta. Andere crossovers zouden kunnen plaats vinden tussen bijvoorbeeld: Engels en muziek, theater, filosofie, maatschappijleer, godsdienst of geschiedenis. Dit onderzoek is dus echter gefocust op een (altermodern) kunsteducatief perspectief.

Aangezien dit onderzoek, zoals eerder omschreven, ontstaan is uit een persoonlijke hypothese was het noodzakelijk om onderzoeksmethodieken te kiezen die er voor zouden zorgen dat mijn onderzoek niet gebaseerd bleef op slechts mijn eigen ervaringen, maar dat de omschreven huidige situatie en de wensen van docenten en leerlingen een doorsnee landelijk beeld schetsen. Om die reden heb ik docenten van verschillende (*type*) scholen uit het hele land gemaild en hen om informatie gevraagd over hun manier van lesgeven, wat ze vinden van het huidige curriculum en wat ze graag anders zouden zien.

Daarnaast is het belangrijk te bedenken dat alle abstracte leerdoelen uiteindelijk bedoeld zijn om de studenten iets te leren, daarom heb ik ook een aantal leerlingen en afgestudeerden van het voortgezet onderwijs (*wederom vanuit verschillende plaatsen in het land*) gevraagd naar hun ervaringen met het Engelse literatuuronderwijs op het v.o. en wat ze daar graag anders aan hadden gezien. De resultaten van deze gesprekken en enquêtes zijn grotendeels verwerkt in de eerste drie deelvragen van dit onderzoek en zijn in hun geheel terug te lezen in de bijlages.

Om de visie achter de altermoderne kunsteducatie helder te krijgen heb ik literatuuronderzoek gedaan. Ik heb verder ook literatuuronderzoek gedaan naar welke zaken belangrijk zijn in het ontwerpen van een curriculum in een taalgericht vak en naar welke eisen er bestaan vanuit de overheid voor Engels.

Dit alles bij elkaar resulteert in een verkenning de mogelijkheden voor het curriculum 'Engelse literatuur'. Ik heb informatie verzamelt van in totaal 7 docenten en 31(*oud*)leerlingen van 16 verschillende scholen. (*Zie bijlages I en II*) De uitspraken in dit onderzoek zijn dan ook gebaseerd op deze (hoeveelheid) antwoorden. De spreiding van de scholen is door het hele land en dus geeft deze informatie een goede doorsnee weergave van het onderwijslandschap en de wensen die leerlingen daarin hebben. De vaak overeenkomende antwoorden in deze enquête bevestigen deze constatering.

Ik zal nu overgaan tot de behandeling van de deelvragen.

1. Hoe ziet het huidige v.o. Engelse literatuuronderwijs landschap eruit?

Om een goed beeld te krijgen van de context waarbinnen dit onderzoek is uitgevoerd bespreek ik hier eerst wat het algemeen curriculum in NL is. Daarnaast zal ik uiteen zetten hoe de uitwerking van dit vakonderdeel verschilt per docent. Welke positieve en negatieve kanten dit curriculum kent zal ik verder uitwerken in deelvraag twee en drie. Laten we nu eerst kijken aan welke punten het vakonderdeel moet voldoen van de overheid.

Het kader dat vanuit de overheid is gerealiseerd voor het onderdeel literatuur bij het vak Engels bestaat uit (de eerder genoemde) 3 punten waarvan er 2 alleen afgestemd zijn op het vwo.

1. De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met tenminste drie literaire werken.
2. (alleen vwo) De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.
3. (alleen vwo) De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief.

(examenblad, 2021)

Het zou uiteraard enigszins kort door de bocht zijn om te stellen dat dit de enige doelen zijn die behaald worden binnen het vakonderdeel. De vormgeving van het onderdeel literatuur hangt immers samen met de vormgeving van de andere vak onderdelen, waarvan voornamelijk: leesvaardigheid en spreekvaardigheid. Het is echter wel zo dat deze onderlinge overlap niet wordt omschreven of officieel onderkent door de overheid. Echter doordat het kader van deze drie eisen zo ruim is, gebeurt een bepaalde vorm van overlap vaak bewust of onbewust alsnog. Maar het behalen van een breder scala aan doelen lijkt niet echt een doel te zijn in veel van de huidige onderwijsprogramma's

Ik heb voor dit onderzoek een aantal docenten Engels benadert met de volgende 4 vragen:

1. *Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?*
2. *Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?*
3. *Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?*
4. *Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?*

Daarnaast heb ik contact opgenomen met leerlingen van verschillende scholen en schooltypes door het hele land om zo ook vanuit de leerling de situatie te verkennen. De vragen aan de leerlingen bieden uiteindelijk ook een inzicht in de ervaringen en verwachtingen van de leerlingen, maar daar volgt later meer informatie over. *(Zie bijlage I)*

Deze vragen hebben als doel het huidige literatuureducatieveld verder inzichtelijk te maken. Welke normen van de overheid worden er echt gehaald? Welke initiatieven van curricula-ontwerpers vinden hun weg naar toepassing op scholen?

Ik heb uiteindelijk 31 leerlingen gesproken van 16 verschillende scholen. Van deze 31 leerlingen hadden er 29 les gehad binnen het systeem van boekenlijsten, boekverslagen en een mondeling tentamen. Eén van de ondervraagden had een meer creatieve of multidisciplinaire vorm van onderwijs genoten en één had zelfs praktisch geen literatuuronderwijs genoten. (*Zie bijlage I*) Deze resultaten tonen aan dat de boekenlijsten/boekverslagen vorm het meest gebruikt is. Ook het grootste gedeelte van de docenten die ik gesproken heb bevestigen deze conclusie. Het is niet volledig duidelijk waar dit systeem vandaan komt. De overheid schrijft immers slechts de drie genoemde punten voor? Een aannemelijke verklaring is dat er (*zoals de docenten aangeven*) weinig tijd voor is en dat op deze wijze de behandeling van dit onderdeel voor een groot gedeelte, qua tijd, thuis door de leerlingen gedaan kan worden. Een andere factor die mogelijk meespeelt is de wens om leesvaardigheid te bevorderen bij jongeren. Door veel thuis te laten lezen kan men de leesvaardigheid bevorderen is dan de redenatie.

Veel docenten geven aan zich vrij strikt aan de normen van de overheid te houden en behandelen slechts drie boeken. In hoeverre deze boeken literaire klassiekers zijn of ook hedendaagse literatuur verschilt per docent. Ook de exacte uitwerking van de lessen verschilt per docent doordat er zoveel ruimte is binnen de drie genoemde overheidsdoelen. De ene docent presenteert een boekenlijst, laat de leerlingen drie boeken kiezen, kijkt de boekverslagen na en neemt het mondeling af; sommige anderen kiezen ervoor presentaties in te voegen, of het uitspelen van een stuk van Shakespeare.

Kortom, de overheid stelt drie punten als eis, de docenten vullen het lesprogramma naar goeddunken in binnen deze gestelde norm.

2. Welke kwaliteiten heeft het huidig curriculum en welke initiatieven bestaan er al voor onderwijsontwikkeling binnen dit vakgebied?

In dit hoofdstuk zal ik behandelen wat de positieve kanten zijn van het vakonderdeel literatuur in de huidige vorm en welke initiatieven er bestaan voor actueel, persoonlijk en inclusief literatuuronderwijs binnen de normen van de overheid. Deze informatie is verkregen door literatuuronderzoek en interviews met docenten. De initiatieven en kwaliteiten zal ik behandelen op landelijk en lokaal niveau.

Landelijk niveau:

Het leerlijn-ontwikkelteam van Curriculum.nu publiceerde in oktober 2019 een adviesrapport over het vak Engels op het voortgezet onderwijs. (*De Kruif et al., 2019*) Dit rapport bouwde verder op het eerder genoemde curriculum van de overheid.

Het voordeel van een open curriculum zoals de overheid gepresenteerd heeft is uiteraard een grote vrijheid voor persoonlijke invulling vanuit de scholen en docenten zelf. Het nadeel wat er echter aan kleeft is dat dit niet als een open kader wordt gezien maar als een dichte norm. Het team van curriculum.nu heeft de consequenties van een dergelijk open kader goed begrepen en in het onderzoeksrapport dan ook een veel diepgaandere en uitgebreidere visie en uitwerking toegepast waarin het ook gaat over het stimuleren van het leren begrijpen en creëren van creatieve vormen van taal, het leren begrijpen en waarderen van Engels in sub/andere culturen, het leren omgaan met en begrijpen van culturen en het analyseren en in context kunnen plaatsen van literaire teksten. (*De Kruif et al., 2019*) Het curriculum bouwt zagezegd een aanbeveling binnen de normen van de overheid gericht op het effectief leren van de taal Engels met als doel dat de leerlingen de taal ook daadwerkelijk kunnen gebruiken in de toekomst. Dat zijn prachtige initiatieven natuurlijk, maar wat het curriculum echter mist is een verdergaande uitwerking van hoe creatieve uitingen van taal, inlevingsvermogen en eventuele interdisciplinaire samenwerking bewerkstelligt kunnen worden, daarnaast zegt het ook weinig meer over literatuur dan dat het een onderdeel moet blijven van het curriculum. Daar wil ik met dit onderzoek verandering in aanbrengen.

Verder zijn er ook initiatieven voor actueel en leerling-gefocusd onderwijs vanuit de bedrijvenwereld. Deze zijn van andere aard als die van curriculum.nu en van docenten aangezien ze vrijer zijn van normen. Het is uiteraard van belang voor deze bedrijven om zich wel aan de normen (*van de overheid*) te houden aangezien hun methode anders niet verkoopt, maar ze hebben niet te maken met de directe praktische problemen van bijvoorbeeld docenten. (*Is de vakgroep akkoord? Is de school akkoord? Kan ik dit wel praktisch doen met mijn lokaal en de grootte van de klas? Enz.*) Daarbij kan men denken aan bedrijven zoals Malmberg, dat veel studiemethodes maakt om een meer actuele vorm van onderwijs aan te bieden. Zo is op hun website te lezen dat ze opdrachten hebben rondom thema's zoals: rubbish, social distancing, Mars, emojis enzovoort (*Onderwijs van morgen, 2021*) Deze opdrachten spraken me aan vanwege de sterke focus op actuele onderwerpen en problemen, dat is immers waar ik méér van wilde in mijn hypothese. Naast dat niet al deze thema's goed te combineren zijn met literatuur is het voornaamste gemis aan dit initiatief voor mijn onderzoek dat het zich focust op onderbouw terwijl ik me focus op de bovenbouw. Er zijn ook bedrijven met een vergelijkbaar aanbod aan actuele onderwerpen in de methodes voor de bovenbouw. Een bedrijf zoals Pearson maakt bijvoorbeeld de methode 'Focus' waarin er ook

aandacht is voor de actualiteit en de plaatsing van de leerling in een geglobaliseerde wereld en de daarvoor benodigde 21st century skills. (Pearson, 2020). De focus op de 21 century skills is erg goed aangezien het de leerlingen motiveert tot onder andere zelfbeschikking, sociale en culturele vaardigheden en het kunnen omgaan met een digitale wereld. (Pijpers, 2017) Het grootste minpunt aan deze initiatieven voor mijn onderzoek is dat de methodes zich erg focussen op Engelse vaardigheden in het algemeen zoals begrijpend lezen en woordenschat terwijl dit onderzoek zich focust op literatuur.

Lokaal niveau:

Ook zijn er veel lokale initiatieven zoals op het Zuyderzeecollege in Emmeloord waar docente Janke Verweij (*één van de docenten die ik gesproken heb*). een binder vol lesplannen had gepresenteerd aan de vakgroep. Deze lesplannen focusten zich op een creatieve (*dat is te zeggen, activerend en gefocust op inlevingsvermogen*) insteek. Dit voorstel werd helaas niet door de hele vakgroep goed ontvangen, en dus bleef het bij de lessen van Janke en misschien nog één of twee collega's. Maar het initiatief was er wel, wat laat zien dat er los van landelijke normen ook plaatselijk door docenten zelf gekeken wordt naar ontwikkeling en verbetering.

Vergelijkbare bevindingen kwamen naar voren in de antwoorden van docenten op mijn vraag hoe ze hun lessen (voor dit vakonderdeel) vormgaven en wat ze idealiter daar nog meer aan zouden willen doen. Alle docenten houden zich aan de norm van de overheid, de drie te lezen boeken, maar proberen binnen die drie boeken wel enige variatie en keuzemogelijkheid te bieden. Zo geven veel docenten één of twee verplichte literaire werken en bieden één of twee keuzeboeken, die vervolgens via presentatie of creatieve opdracht behandeld mogen worden. (*Zie bijlage II*) Er zijn ook scholen die al een heel goed curriculum hebben. Zo heeft de vaksectie Engels van het Vechtdalcollege in Hardenberg enige jaren geleden het curriculum aangepast naar een vorm die sterk overeen komt met het type onderwijs wat ik in mijn hypothese voor ogen had als zijnde een goed curriculum. Dat wil zeggen, er wordt zowel ingegaan op de achtergrond en geschiedenis van literatuur als op de leefwereld van de leerlingen. In plaats van de drie boeken 'and that's it' laten ze daar de leerlingen in het 4^e jaar twee boeken lezen, twee films kijken en muziek luisteren, daarnaast is er ook een workshop over Shakespeare. In het 5^e jaar geeft men lessen naar aanleiding van de module Hemmingway to Ishiguru, waarin de 20^e en 21^e eeuw literatuur wordt besproken. De leerlingen moeten in dit jaar ook zelf boeken lezen, films kijken en muziek luisteren en er is nog een workshop, deze keer over "The great war". (*Zie bijlage II*) Dit type onderwijs vind ik prachtig aangezien het een hele goede mix is tussen het echt laten lezen van literatuur, het leggen van de link naar de actualiteit en een combinatie van disciplines.

Al met al is een conclusie over de huidige situatie van het literatuuronderwijs in het voortgezet onderwijs niet moeilijk te trekken. Het grote voordeel van het huidig curriculum is de haast onbegrensde vrijheid die het met zich meebrengt. Slechts drie boeken behandelen is voor elke docent, zelfs ondanks de beperkte tijd die er voor staat, goed te doen. Ook zorgt deze overheidsnorm er dus voor dat men naar eigen ervaring en goeddunken de lessen kan vormgeven. De ene docent zal (*en dat blijkt wederom ook uit de gesprekken die ik voerde*) meer aandacht willen geven aan literatuurgeschiedenis, terwijl de andere meer wil focussen op de impact van literatuur. Op landelijk niveau garandeert dus de overheidsnorm de mogelijkheid voor plaatselijke initiatieven. En als semionafhankelijke laag bestaan de bedrijven voor lesmethodes. Dit alles bij elkaar vormt dus de situatie die Nederland kent voor onderwijsontwikkeling binnen dit vakgebied. Maar nu we dat vasthebben gesteld, zijn er ook nadelige randjes aan deze situatie, en zo ja, welke zijn dat? En waarom zijn ze eigenlijk nadelig? Deze vragen ga ik in de volgende deelvraag behandelen.

3. Welke punten in de didactiek kunnen nog verbeterd worden binnen het Engelse literatuuronderwijs op het v.o.?

Inleiding

In de vorige twee deelvragen heb ik gekeken naar wat de situatie is van het huidige Engelse literatuuronderwijs op het voortgezet onderwijs. Zoals we gezien hebben zijn daar een aantal hele mooie initiatieven, echter als deze compleet en evident effectief zouden zijn dan zou dit onderzoek natuurlijk overbodig zijn. Maar op welke punten is er dan nog verbetering te boeken?

Om uit te vinden waar er nog verbetering is te boeken binnen (*of misschien wel buiten*) het huidige curriculum om heb ik gekeken naar welke gaten het huidige curriculum kent en ik heb gesprekken gevoerd met docenten om uit te vinden of de initiatieven uit de vorige deelvraag wel aankomen bij de docenten, en zo ja, of ze wel aankomen bij de leerlingen. De inventarisatie van de ontwikkelingspotentie in dit hoofdstuk is dus gebaseerd op algemeen brononderzoek en interviews met docenten. Ik zal de problemen/ontwikkelingsmogelijkheden indelen in twee onderdelen: algemeen en vakspecifiek.

Algemeen

Overkill onderwijsvernieuwing:

In het interview met Janke Verweij kwam naar voren dat er absoluut geen gebrek is aan initiatieven voor onderwijsontwikkeling in Nederland. En dat is niet slechts haar ervaring, binnen het volledige onderwijs, van basis tot hoger onderwijs is er een hoge verzadiging aan ontwikkelingsplannen, zo zegt Verweij. Een bezoek aan een willekeurige docentenkamer (*en ik ben er inmiddels door mijn tijd op Artez in heel wat geweest*) is genoeg om dit sentiment te bevestigen. Het positieve van deze zaak is dat er geen gebrek is aan initiatief voor het creëren van beter onderwijs, maar er hangt een nadeel aan deze situatie die het voordeel in de schaduw zet; men is ontwikkeling-moe. De hoeveelheid nieuwe voorstellen voor de indeling van het onderwijs voelt voor veel docenten inmiddels niet meer als een aangename nieuwe wind maar meer als een ongevraagde tornado die een net geordend huis volledig overhoop blaast. Dit probleem is uiteraard ook zeer aanwezig binnen het vakgebied Engels. Het is niet voor niets een vak wat steeds meer aandacht krijgt, men kan in deze wereld haast niet om Engels heen. Toch merkte Verweij dus dat haar initiatief op weerstand stuitte binnen de vakgroep. Veel docenten vonden de huidige vorm wel prima, of zagen minstens op tegen de moeite die het toepassen van een volledig nieuw curriculum zou kosten. (*Bijlage II: Informatie docenten*) Dat dit probleem vaker voor komt is niet vreemd gezien het feit dat elke docent de ruimte heeft zelf zijn visie te vormen op de realisatie van de lessen en er dus binnen vaksectie vergaderingen een consensus bereikt moet worden. Dat dit onderzoek hierdoor een licht ironisch smaakje krijgt is dan ook niet volledig te ontkennen. Toch is het goed om niet bij de pakken neer te gaan zitten, er zijn nog steeds wezenlijke problemen binnen het vakgebied betreffende het onderdeel literatuur. En niet elke vorm van onderwijsvernieuwing hoeft te zorgen voor vernieuwingsmoeheid. Maar hoe dan ook is het een feit dat veel initiatieven op weerstand stuiten vanwege het feit dat de docenten soms door de bomen het bos niet meer zien als het om onderwijsvernieuwing gaat.

Vakspecifiek

Gebrekkige vorm en overdracht:

Effectiviteit van de vorm:

Dit vakonderdeel is opgenomen in het curriculum met een drievoudig doel (*zoals af te leiden valt uit de eerder gedeelde overheidsnorm*), het ontwikkelen van leesvaardigheid, het ontwikkelen van spreekvaardigheid en het ontwikkelen van cultureel besef. Waar veel docenten echter tegen aan lopen is dat een landelijke norm van 3 boeken lezen nauwelijks leesvaardigheid traint, het eenmalig (*en met gelukkig een aantal keer meer*) gesprek over de gelezen boeken traint de spreekvaardigheid amper, en het lezen van slechts 3 boeken geeft bijzonder weinig cultureel besef. Dit zorgt ervoor dat de gewenste doelen moeilijk behaald kunnen worden door de gekozen vorm.

Tevredenheid leerlingen

Ontevredenheid over de huidige gebruikelijke vorm klinkt dan ook door in de enquête die ik uitgezet heb onder (oud-)leerlingen. De huidige vorm van literatuuronderwijs wordt ervaren als saai, ongemotiveerd en oppervlakkig. (*Zie Bijlage 1*) En dat zou op zichzelf al niet goed zijn, maar er wordt ook aangegeven dat men niet het idee heeft veel te leren in de literatuurlessen op welk vlak dan ook. Wat dus laat zien dat zowel qua betrokkenheid bij de lessen als qua opgedane skills en kennis de leerlingen niet meekrijgen wat ze graag zouden willen zien. Ik heb in die enquête ook een vraag ingevoegd over de leerbehoeftes van de leerlingen. Hieruit blijkt dat als men wil leren over de historische achtergrond van literatuur dat men dit eigenlijk mist in de lessen, ondanks dat dit (*zoals weer blijkt uit de vragenlijst aan de docenten*) wél een focuspunt van veel docenten is, minstens in hun wensen. Uit deze informatie kunnen dus twee zaken geconstateerd worden:

1. De leerlingen ervaren het vakonderdeel vaak als saai, ongemotiveerd en oppervlakkig.
2. De leerlingen hebben regelmatig wél behoefte aan het leren over bepaalde onderwerpen die de docenten ook belangrijk vinden, maar die onderwerpen komen niet goed over in de huidige vorm. Denk hierbij aan: lezen, spreken, opinie vormen, literatuurbegrip. (*Zie bijlage 1*)

Deze twee punten samen gaan dus over het gebruikelijke curriculum van boekverslagen en een mondeling. Een stuk of drie van de leerlingen die ik gesproken heb gaven aan wel creatievere opdrachten gekregen te hebben of anderzijds prikkelender literatuuronderwijs, deze leerlingen gaven dan ook aan in tegenstelling tot de rest, dat de lessen interessant waren. Maar zelfs bij deze leerlingen was er nog sprake van weinig prioriteit voor dit vakonderdeel en weinig diepgang in de uitwerking.

Werkdruk en scheiding vakonderdelen

Een laatste probleem wat van grote invloed is op de huidige stand van zaken kwam door het onderzoek heen geleidelijk meer in zicht. Docenten ervaren een erg grote werkdruk. (*Zie bijlage II*) Er staat voor Engels gemiddeld 3 lessen per week gepland en aangezien in de huidige vorm literatuur vaak een haast volledig op zichzelf staand onderdeel is zien docenten niet de gelegenheid om zelf een vernieuwd curriculum te ontwerpen. Dit is ook één van de redenen voor het scepticisme van docenten op onderwijsvernieuwing, men is bang dat er nòg weer meer nieuwe taken op het bordje worden geschoven wat, begrijpelijk genoeg, niet wenselijk is. Kortom: de strakke scheiding van de vakonderdelen in combinatie met de al hoge werkdruk zorgt ervoor dat er weinig initiatieven voor onderwijsvernieuwing hun weg vinden door de vaksecties naar een daadwerkelijke uitvoering.

Zijn er nog mogelijkheden buiten de bestaande curricula om?

Zoals ik uiteen zette in deelvraag één is er heel veel ruimte voor eigen invulling binnen het curriculum wat door de overheid gedictieerd is. Deelvraag twee liet zien dat instanties, bedrijven en docenten initiatief proberen te nemen om het curriculum verder in te vullen en te verstevigen, deelvraag 3 liet zover zien dat deze initiatieven niet altijd even goed werken en dat er al met al nog steeds sprake is van een algemeen curriculum van boekverslagen en een mondeling. Ik heb daarom onderzocht welke ruimte het curriculum laat voor aanpassingen en vernieuwingen buiten dit stramien om. Eén van de meest gedeelde ergernissen van docenten, zoals beschreven, is de beperkte hoeveelheid tijd die zij ervaren voor dit vakonderdeel. Deze klacht gaat mijn inziens hand in hand met het huidige curriculum, de huidige vorm vraagt een andere benadering voor literatuurgeschiedenis dan voor de rest van het vak. Hierdoor voelt het alsof men weinig uit de lessen haalt voor de hoeveelheid tijd die er in gestoken moet worden. Men kan echter proberen binnen de lessen literatuur méér onderwijsdoelen na te streven als slechts leesvaardigheid, een beetje spreekvaardigheid en wat cultureel besef. Als men een meer gemengde en actievere didactiek kiest dan zal de hoeveelheid behaalbare doelen toenemen waardoor het onderdeel niet zo geïsoleerd is en de docenten meer spelingsruimte hebben om te bepalen welke skills en kennispunten nog extra aandacht moeten krijgen per les. Op die manier sla je twee vliegen in één klap, het elimineert het saaie en eenzijdige van het huidige curriculum, en het lost een groot gedeelte van de tijdproblemen op.

Op dit principe ga ik in deelvraag vijf verder. Om een goed idee te krijgen van hoe men een dergelijk curriculum voor elkaar kan krijgen zal ik echter nu eerst verder uiteenzetten hoe dit gebeurt binnen de altermoderne beeldende vorming.

4. Wat is altermoderne kunsteducatie?

In de vorige drie deelvragen heb ik uiteen gezet wat de situatie is van het Engels literatuuronderwijs op het v.o. en wat daar goed aan is of beter kan. Zoals de hoofdvraag laat zien wil ik in dit onderzoek gaan kijken hoe altermoderne kunsteducatie kan helpen het huidig curriculum te versterken. Om een goed beeld te krijgen van welk gebied ik wil gebruiken als inspiratie voor een vernieuwd curriculum ga ik nu eerst uiteen zetten wat altermoderne kunsteducatie eigenlijk is.

In 2009 presenteerde de Franse curator en kunstcriticus Nicolas Bourriaud het begrip 'altermodern'. (Bourriaud, 2009) Dit begrip is één van de vele pogingen om de voortgang van kunst en cultuur aan begrippen te koppelen, waarbij 'altermodern' een opvolging of vervanging is van het veel bekendere 'postmodern'. Het postmoderne is op zijn beurt weer een afzetting tegen het modernisme wat het culturele karkater van de 20e eeuw verregaand bepaald heeft. Het postmodernisme heeft heel veel invloed gehad op de huidige generaties onder de 35. *(Dit is ook in het onderwijs terug te zien in een vergrote aandacht voor persoonlijk leren, ieder heeft immers zijn eigen onafhankelijke identiteit met bijbehorende waarheden, en dus is het onderwijs daarop aangepast.)*

Maar goed, wat is altermodern dan? Altermodern slaat onder andere op de actuele tendens in de kunstwereld om culturele zaken in een mondiale, interculturele context te zien. Kunst wordt niet meer gemaakt als zijnde 'Nederlandse', 'Afrikaanse' of 'Europese' kunst maar vanuit een internationale context. De wereld is nu meer als ooit onderling verbonden door open grenzen en het internet en dus zijn invloeden van overal uit de wereld in bijna geen land meer te weren. Het is nu mogelijk voor mij als kunstenaar om werk te maken wat even sterk refereert aan de stillevens van Henk Helmantel als aan het werk van de Amerikaan Edward Hopper. Dit principe maakt het cultureel classificeren van kunst steeds moeilijker aangezien er dus steeds meer gewerkt wordt vanuit een soort algemene internationale, interculturele context.

Wat centraal staat in het altermodernisme zijn de begrippen 'reizen' en 'ontmoeten'. Reizen wordt hier zowel letterlijk als figuurlijk bedoeld. Kunstenaars en kunstkijkers reizen over de hele wereld om kunst, samen, te bekijken. Hierbij vindt er een ontmoeting plaats tussen de kunstenaar en diens werk, de kijkers, en de kijkers onderling. Maar reizen wordt vooral ook figuurlijk bedoeld. Waar elke voorgaande stroming *(met mogelijke uitzondering van het postmodernisme)* in de kunstwereld een lineair tijdsverloop vasthield *(Recent is altijd beter dan oud)* laat het altermodernisme dat los en ziet het verband tussen verschillende tijden als belangrijker. En niet alleen het 'reizen' in tijd, maar ook, zoals ik al aangaf, het ontmoeten en 'reizen' in culturen, culturele fenomenen, symbolen, gedachtegangen enz. zodat deze voorheen vaak geïsoleerde elementen elkaar ontmoeten. Volgens hem is dit een goed, en nodig iets in deze geglobaliseerde wereld, en iets waar het postmodernisme een kans laat liggen. Hij vindt namelijk dat in het postmodernisme de behandeling van niet-westerse culturen teveel gefocust blijft op het vieren van die cultuur wat, volgens Bourriaud in een interview met Bartholomew Ryan, de grens tussen die culturen onnatuurlijk benadrukt; in zijn visie is er immers steeds meer sprake van één globale cultuur, of is het in ieder geval goed daar naar te streven. (Ryan, 2009)

In de kunsteducatiewereld hebben Talita Groenendijk, Robert Klatser en Marieke Hoekstra zich verdiept in hoe dit gedachtegoed toegepast kan worden in de kunsteducatie. *(Groenendijk, Hoekstra & Klatser, 2012)* In de visie van Bourriaud is, zoals benoemd, de kunstenaar een 'homo viator': een reizende mens. Dat gedachtegoed van reizen in allerlei gebieden is dan ook in de kunsteducatieve

uitwerking een belangrijke pilaar. Een nieuwe vorm van iets zet zich bijna altijd af tegen een voorgaand iets. Wat is het dan waar de altermoderne kunsteducatie zich onderscheidt van, of zelfs zich afzet tegen het postmodernisme? Het belangrijkste punt hier is de kritiek die Bourriaud ook uitte in het zojuist genoemde interview over de kunstwereld in het algemeen. Het postmodernisme is nog te veel gericht op het los zien van culturen. Het altermodernisme probeert het onderscheid tussen culturen (*zover dit nog zichtbaar is in de kunsten*) zoveel mogelijk links te laten liggen en te focussen op wat ons universeel verbindt als mens en maker. In de praktische uitwerking ziet men dan bij het altermoderne kunstonderwijs ook veel minder een focus op de benoeming en onderscheiding van verschillende culturen, en veel meer een aanmoediging to onderzoek naar welke culturele verschijnselen de leerlingen zelf ervaren en interessant vinden. De altermoderne kunsteducatie tracht dus een meer universeel verbindend lesprogramma aan te bieden wat ook nog meer leerling bepaald is als de huidige, meer postmoderne vorm. Ook het thema 'ontmoeting' uit het werk van Bourriaud heeft een belangrijke plek in de didactiek. Waar in niet-altermoderne lesprogramma's de focus vaak ligt op het individuele leren (*wat dus een postmodern perspectief is*) ligt de focus binnen altermoderne kunsteducatie meer op de ontmoeting van de (*leefwereld van*) leerlingen en het gezamenlijk leren door onder andere discussiëren.

In de kunsteducatie is een typisch westerse focus nog heel goed zichtbaar in het feit dat de lessen voor het (ruime) grootste gedeelte gaan over westerse kunst en diens geschiedenis. Altermoderne kunsteducatie streeft er naar in de lessen ook kunst vanuit een universeel perspectief te laten zien. Op die manier leert men ook kinderen mentaal 'reizen', iets wat natuurlijk uiterst belangrijk is in een wereld waarin men bijna niet meer binnen 'de eigen groep' kan blijven bestaan. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat altermoderne kunsteducatie er vanuit gaat dat door de huidige internationale cultuur leerlingen zelf zullen aankomen met niet-lokale invloeden en ideeën; uiteraard zijn de lessen wel zó ingericht dat ze het verkennen van niet-lokale ideeën en actuele problemen stimuleren, maar voor een aanzienlijk gedeelte blijft het curriculum ook open aangezien op die manier elke individuele leerlingen zelf de opdrachten kan interpreteren hoe men wil. Dat is namelijk ook belangrijk voor altermoderne kunsteducatie, het streeft ernaar niet de zoveelste onderwijsvernieuwing te zijn die 'bedenkt wat relevant is voor de jongeren', maar het zoekt een goede balans tussen een gezonde stimulans voor verkenning en een openheid voor persoonlijke interesse, zoals blijkt uit het onderzoek van Groenendijk en Hoekstra blijkt dat de meningen hierover echter nog steeds verschillen per expert. (Groenendijk en Hoekstra, 2012, P.26)

De drie belangrijkste pilaren van de altermoderne kunsteducatie zijn in conclusie: 1. intercultureel, 2. procesgericht en 3. Leerlinggestuurd. (Groenendijk en Hoekstra, 2012, P.6) Dat betekent dat idealiter een docent die een altermodern kunsteducatief curriculum volgt zo min mogelijk zijn eigen ideeën en visie zou presenteren en zo veel mogelijk de vrijheid laat aan de studenten. In hoeverre dat procesgerichte en leerlinggestuurde één op één is over te zetten naar het Engels curriculum behandel ik verder in de volgende deelvraag.

Het is hoe dan ook prachtig om te zien hoe er binnen de kunsteducatie al gewerkt wordt vanuit deze altermoderne visie. En als altermoderniteit al is toegepast in de kunsteducatie, waarom zou dat dan niet kunnen bij de lessen Engelse literatuur, literatuur is immers een geschreven vorm van kunst die ook wereldwijde invloeden kent in zowel het verleden als het heden? Hoe zou zo'n altermodern lesprogramma eruit zien? En op welke wijze zou dit de huidige curricula kunnen versterken? Deze vragen ga ik nu behandelen in de laatste, concluderende deelvraag van dit onderzoek.

5. Hoe kan Altermoderne kunsteducatie een versterking vormen van het huidig Engels literatuuronderwijs op het v.o.?

Zover hebben we gezien wat de huidige situatie is binnen het Engels literatuuronderwijs op het v.o., we hebben gezien wat er goed aan is, welke initiatieven er zo al zijn, we hebben gezien wat er mis gaat of nog beter kan, en we hebben gezien wat altermoderne kunsteducatie eigenlijk is. Met al deze informatie kunnen we nu overgaan tot deze laatste deelvraag waarin ik ga kijken op welke wijze altermoderne kunsteducatie precies van pas kan komen binnen het huidige curriculum.

Want dat altermoderne kunsteducatie een toevoeging kan vormen aan het huidig curriculum Engels literatuuronderwijs is makkelijk te stellen. Het curriculum is dusdanig open opgesteld door de regering dat elk op een visie gebaseerd lesplan al als een toevoeging gezien kan worden, maar dat zegt op zichzelf dan natuurlijk weinig, daarom ga ik mijn advies baseren op wat er al goed gaat, wat er nog beter kan en wat er in het algemeen belangrijk is bij het ontwerp van een altermodern (literatuur) lesprogramma.

Op welke positieve ontwikkelingen kan een altermodern curriculum aansluiten?

Zover heb ik in dit onderzoek onder andere uiteen gezet welke initiatieven er zijn voor onderwijsontwikkeling binnen het vakgebied Engels. Zoals in deelvraag twee echter al duidelijk werd, veel initiatieven van bedrijven en ook van de teams van het SLO (*expertise centrum leerlijn ontwikkeling*) zijn, hoe goed ze ook zijn, gericht op Engels in het algemeen en niet echt op literatuur. Daar hebben we dus aansluitingsmogelijkheid één. Verder sluit mijn curriculum haast naadloos aan op wat Linda Gosse van het Vechtdalcollege in Hardenberg vertelde over hun lokale curriculum, ik wil in vorm alleen nog verder gaan in het mengen van didactische vormen en nog net iets minder focussen op het lezen van hele boeken.

Nu we geïnventariseerd hebben waar mijn advies op kan aansluiten zal ik uiteen zetten op welke wijze, of in welke context dit gezien kan worden. Laat ik beginnen met zeggen waar mijn onderzoek niet op gericht is. Mijn onderzoek is er niet op gericht een verandering teweeg te brengen in het landelijk curriculum. Wat is mijn onderzoek dan wel? Mijn onderzoek is uitgevoerd binnen de context van mijn afstuderen en het spoedig starten als docent. Ik ben thuis in de beeldende kunsteducatie maar ik ben ook erg geïnteresseerd in Engelse literatuur. En dus is dit onderzoek een vrij praktisch onderzoek naar welke veranderingen docenten kunnen maken in de opzet van het vakonderdeel literatuur om meer onderwijsdoelen te behalen en een betere aansluiting bij de huidige tijd en de leerlingen te creëren. Daarnaast, door me te richten op lokaal niveau vermijdt ik het moeras van normen en tijd waar men doorheen moet wil men bij het ministerie iets laten veranderen.

Een belangrijk inhoudelijk punt waar door verschillende instanties aandacht aan wordt besteed (*zoals blijkt uit deelvraag 2*) is aansluiting zoeken. Aansluiting bij onder andere de huidige internationale, digitale tijd en de leefwereld van de leerlingen. Deze initiatieven zijn erg goed en passen heel mooi binnen de visie van de altermoderne kunsteducatie en daar sluit ik me dan ook bij aan. In die zin vindt ik niet het wiel overnieuw uit, maar creëer ik een toevoeging aan deze goede initiatieven (*namelijk de toevoeging van een onderzoek naar het vakonderdeel literatuur specifiek*) terwijl ik de beperkingen die momenteel nog aan de huidige vorm kleven (*zoals blijkt uit deelvraag drie*) vermijdt. Hoe ik de eerder verkende problemen kan ontwijken of oplossen zal ik nu uiteen zetten.

Welke problemen kan een altermodern curriculum oplossen?

In deelvraag drie hebben we gekeken naar de beperkingen/problemen die er zijn binnen het vakonderdeel. Die problemen kwamen, samenvattend, neer op twee niveaus. Het ene is algemeen, het andere is vakspecifiek. Het algemene probleem was een bepaalde aversie tegen de onophoudende stroom van onderwijsvernieuwing die we hier kennen in Nederland. De vakspecifieke problemen kwamen neer op dat er of helemaal geen initiatief wordt getoond of dat als het gebeurt er te weinig tijd is of het te veel druk oplevert voor de docenten. Het is een haast onmogelijke taak om alle problemen binnen een vakgebied op te lossen met één curriculum, het is echter mogelijk om véél problemen te tackelen en een zo degelijk mogelijk curriculum te maken, gebaseerd op de informatie die ik verzameld heb.

Het probleem van vernieuwingsmoeheid is het moeilijkste op te lossen met dit onderzoek, sterker nog, zoals ik aangaf is de bevinding dat men vernieuwingsmoe is ironisch binnen de kaders van dit onderzoek. Dat betekent echter niet dat er niet een bepaald aspect van dit probleem vermeden of opgelost kan worden. Dit onderzoek wordt gedaan door een aankomend docent en naar (*onder andere*) informatie over de wensen en ergernissen van docenten zelf. Het advies is daarnaast geen vaste norm (*nog een voordeel van het richten op lokaal niveau i.p.v. landelijk niveau*) maar meer een passionele aanbeveling gebaseerd op onderzoek. In die zin is het volgen van het advies wat ik geef in dit onderzoek een zaak voor scholen om zelf, in alle vrijheid, over te beslissen.

Naast dit algemene probleem onderkende ik nog een tweetal hoofdproblemen op lokaal niveau, de oplossing die een altermodern curriculum hierop kan geven zal ik nu uiteen zetten.

Het eerste probleem, de gebrekkige vorm en overdracht is het belangrijkste probleem wat op te lossen valt middels een altermodern lesprogramma. Zoals aangegeven bleek uit de resultaten van de enquête onder (oud)leerlingen dat de gebruikelijke vorm van onderwijs voor dit onderdeel wordt ervaren als één die niet de volle potentie van het vakonderdeel behaalt. Dit komt doordat de vorm van het vakonderdeel wordt ervaren als onpersoonlijk, geforceerd, te vrijblijvend en weinig diepgaand. Het was dus belangrijk om deze kritiek in mijn achterhoofd te houden bij het uitzoeken van de manier waarop altermoderne kunsteducatie toegepast zou kunnen worden binnen het Engelse literatuur vakonderdeel. Zoals we gezien hebben in deelvraag vier is het altermodernisme iets wat zich juist heel erg focust op de individuele persoon en diens ontmoeting met elkaar en met kunst. Ook focust het altermodernisme zich op de huidige tijd en de problemen, trends en verschijnselen die deze kent. Dat zijn allemaal zaken die de gewenste kant vormen van de voornaamste kritiek op het huidige literatuuronderwijs, namelijk: persoonlijk, natuurlijk, meenemend en diepgaand. Dat is een goed iets, maar nu is het dus zaak te zorgen dat deze punten goed naar voren komen in de door mij beoogde nieuwe vorm van onderwijs. Ik heb dit onder andere gedaan door in de opdrachten keuzevrijheid te laten, maar wél sturing te geven, dat vormt een oplossing voor de te vrije vorm van onderwijs die er nu is. Verder zorg ik dat de onderwerpen of actuele onderwerpen zijn, of op een actuele manier behandeld kunnen worden terwijl ik in elke les alsnog een focus behoudt op leesvaardigheid en literaire kennis. Daardoor voorkom ik dat het onderwijs onpersoonlijk, geforceerd en weinig diepgaand is, zoals de leerlingen aangeven over de huidige vorm. Ook wil ik ruimte laten voor de leerlingen om met eigen thematiek en boeken op de proppen te komen, dit is zowel vanuit een altermodern kunsteducatief standpunt een goede zaak (*leerlinggestuurdheid is immers één van de drie pijlers*) en het garandeert een hogere tevredenheid onder de jongeren.

Het tweede vakspecifieke probleem is er een die te maken heeft met het gebrek aan ruimte die docenten (*en daardoor ook leerlingen*) ervaren voor het vakonderdeel literatuur. De reden hiervoor, zagen we eerder in dit onderzoek, is dat het onderdeel literatuur over het algemeen vrijwel volledig is afgescheiden van de andere vakonderdelen. In het huidig curriculum is het onderdeel literatuur gericht op de mondelinge tentamens en het opdoen van wat culturele kennis en leesvaardigheid. Er wordt in dit vakonderdeel vaak niet echt ingezet op het leren van grammatica, spreekvaardigheid, presentatievaardigheid, luistervaardigheid enzovoort. Hierin zit naar mijn inzien de crux van het tijdprobleem. Als men de vakonderdelen dusdanig afgescheiden inricht dan is het noodzakelijk om voor elk vakonderdeel een vaste bepaalde hoeveelheid tijd te nemen. En realistisch gezien, met drie uren in de week en de mogelijkheid om literatuur thuis te laten lezen belandt literatuur niet snel boven aan het prioriteitenlijstje. En zoals blijkt uit de gesprekken met de docenten, vaak kan dat dus geeneens want de andere onderdelen van Engels moeten ook gegeven worden in die drie uurtjes. In het curriculum wat ik voor ogen heb zou dit probleem opgelost kunnen worden door het uitvoeren van lessen gebaseerd op altermoderne kunsteducatie. Doordat deze vorm van educatie zich erg focust op de leerlingen en hun leefwereld en werkt met lessen rondom thema's, kan de vorm van de lessen veel gevarieerder in didactische aanpak zijn. En als dat het geval is dan betekent dit dat er véél meer vaardigheden geleerd kunnen worden binnen de lessen literatuur als anders. En dat betekent weer dat er niet zo'n harde scheiding meer bestaat tussen de lessen literatuur en de overige lessen, hierdoor hoeft men geen extra tijd te nemen voor literatuur maar kan men de behandeling ervan instrumenteel inzetten voor het leren van secundaire doelen zoals het trainen van spreekvaardigheid, luistervaardigheid, discussievaardigheid enzovoort terwijl de studenten tegelijkertijd alsnog meer mee zullen krijgen van literatuur en diens kracht als in het huidig curriculum. (*men leert immers, zo blijkt, niet zo veel van het thuis lezen en boekverslagen maken.*)

Concluderend advies:

Al met al is de conclusie nu dus als volgt: *“Een lesprogramma gebaseerd op altermoderne kunsteducatie vormt een goede oplossing voor veel van de problemen die ervaren worden binnen het vakonderdeel Engelse literatuur”*. Wat nu rest is mijn advies naar aanleiding van dit onderzoek. Dat advies bestaat uit een aanbeveling van een altermodern lesprogramma. Ik zal deze nu verder uiteenzetten door de voorwaarden en aandachtspunten van zo'n lesprogramma in beeld te brengen, om vervolgens enige voorbeelden te tonen van de door mij beoogde vorm van onderwijs.

1. In zowel de enquête aan (*oud*)leerlingen als in de vragenlijst/gesprekken met de docenten kwam naar voren dat men vrijwel unaniem goed te spreken is over een op altermoderne kunsteducatie gebaseerde didactiek, de voornaamste zorg die men uit is of het haalbaar is qua tijd en aandacht. Deze zorgen zijn gedeeltelijk debet aan de formulering van mijn vraag in de enquête: *“Stel: Ik zou het Engelse literatuuronderwijs zo vormgeven dat het afgestemd is op elk individu, hun interesses en de huidige tijd en diens problemen. Zou je dat goed vinden?”* Door deze formulering impliceerde ik dat ik een aangepaste vorm van onderwijs wil ontwerpen voor elke leerling, dat zou inderdaad haast onhaalbaar zijn, daar richt ik me dan ook niet op. Wat ik bedoelde, en waar ik me dus wel op richt, is dat er keuzevrijheid moet zijn voor de leerling om de stof te benaderen op een manier die hen goed ligt. Dit moet uiteraard in een gezonde balans zijn met de orde van de lessen en de haalbaarheid van deze vorm van behandeling. Daarom zal ik in mijn lesplannen ruimte laten voor het kiezen van een behandelingsvorm maar zal ik wel een vaste structuur behouden in de lessenseries door middel van klassikale activiteiten zoals om de beurt lezen, discussiëren, presenteren en reflecteren enzovoort.

2. Een ander kader waar ik rekening mee moet houden is dat van de essentie van het vakonderdeel. Zoals ik uiteen gezet heb is het ironisch dat de focus van het vakonderdeel, literatuur, nu vaak helemaal niet goed naar voren komt terwijl ook de secundaire doelen niet goed behaald lijken te worden, daar moet ik dus voor opletten. Het is waar dat ik in mijn visie literatuur instrumenteel inzet. Het behandelen van de literatuur streeft voor een groot gedeelte secundaire doelen na zoals leesvaardigheid, spreekvaardigheid enzovoort. Dit feit betekent echter niet dat literatuur (*geschiedenis*) een ondergesneeuwde positie heeft in mijn curriculum. Het feit dat de literatuur klassikaal en actief behandeld wordt in de les is alleen al een vooruitgang op het huidige gebruikelijk curriculum: als een leerling nu vastloopt met een boek is er immers de rest van de klas en een docent om hen te helpen. Daarnaast, juist door het tegenover elkaar plaatsen van de geschiedenis en het nu, de boeken en hun effect, de boeken en andere kunstvormen leert men veel over wat literatuur anders maakt als andere kunstvormen. Wat het in zichzelf sterk maakt maar ook helpt het bepaalde (*moeilijker onafhankelijk te snappen*) literatuur in de juiste context zien. Sommige boeken zijn immers niet 'mooi' geschreven, maar heel sterk met een bepaald doel, en anderen weer precies andersom. Dat is ook met kunst het geval, door het behandelen van verschillende disciplines en tijdsperiodes krijgt men tegelijkertijd een completer en genuanceerder beeld van literatuur en een betere training in de secundaire skills.

3. De ruggengraat van mijn curriculum zal niet het behandelen van individuele boeken zijn, maar het werken rondom thema's. Dit is iets wat binnen de (*altermoderne*) kunsteducatie erg gebruikelijk is en kan helpen met het leggen van verbanden tussen allerlei relevante zaken. Binnen die thema's komen meerdere boeken langs waardoor men de verschillen, per literaire school, in de behandeling van een bepaald thema goed zichtbaar maakt. Voor sommige thema's zal men niet zulke diverse literatuur kunnen vinden als voor andere thema's (*'liefde' kent bijvoorbeeld veel meer schrijvers als 'the city'*) maar dat is niet erg want er zijn genoeg thema's om de volledige literatuurgeschiedenis tot en met nu toe te kunnen behandelen terwijl men alsnog een focus kan behouden op het relationele en inclusieve karakter van altermoderne kunsteducatie.

4. Om het trainen van diverse en actuele skills te bevorderen moeten altermoderne lessen literatuur gefocust zijn op de drie pijlers van het altermoderne kunstonderwijs: inclusief, leerlinggestuurd en procesgericht. Dit ter vervanging van het huidige gebruikelijke curriculum wat zich focust op feiten, literaire geschiedenis en het mondeling tentamen. Het zal wellicht niet haalbaar zijn om het altermoderne literatuuronderwijs even verregaand procesgericht en leerlinggestuurd te laten zijn als beeldend, dat vak draait immers om persoonlijke expressie. Maar het is zeker mogelijk om veel meer als momenteel het geval is te focussen op wát de leerling nu eigenlijk wil leren en leert en hoe literatuur daaraan verbonden is, en niet andersom.

- 4.1. Ik zal iets specifieker in te gaan op de pijlers uit het vorige punt. Als eerste: 'procesgericht'. Dit principe is binnen de (*altermoderne*) beeldende vorming lessen erg bekend en het proces van een leerling wordt dan ook bijna altijd meegenomen in de beoordeling in de zin van vragen zoals: 'hoeveel heeft de leerling geleert', 'welke moeilijkheden heeft de leerling overwonnen' of 'hoeveel lef heeft de leerling getoond in het behandelen van de stof'. Dit soort vragen zijn compleet afwezig in het huidige gebruikelijk curriculum van Engels. Maar als

men literatuur wil geven volgens altermodern principe dan wordt dit criterium veel belangrijker, de lessen zijn immers zó ingericht dat de leerling zelf moeite moet ondernemen, maar daardoor ook de kans krijgt, om literatuur te behandelen zoals hen uitkomt. Deze manier van werken laat veel meer ruimte voor proces, een ruimte die ook zonder twijfel uitmaakt in het uiteindelijke resultaat van de opdracht, en dus moet dit criterium meegenomen worden in het curriculum. Daarnaast moet het duidelijk zijn voor de leerlingen dat de focus van het curriculum niet ligt op het halen van het vereiste aantal cijfers maar op het stoeien met literatuur, daar plezier in hebben en er van leren.

- 4.2. Deelpunt twee: Leerlinggestuurd. Zoals ik aangaf in het eerste punt van deze lijst, dit curriculum moet zo veel mogelijk ruimte aan de leerling geven als mogelijk is binnen de context van de noodzakelijk te behalen doelen. Deze ruimte is vormgegeven in elke opdracht als het open gedeelte in het midden van de lessenserie (*en elke individuele les*) waarin de leerling zelf de benaderingsmethode kan kiezen voor het behandelen van de stof. Op die manier kan het lesprogramma veel beter voldoen aan de leerwensen van elke leerling. En aangezien de docent dus elke les (*tussen de eerste en laatste les van lessenserie*) géén klassikale les geeft kan de docent elke leerling ondersteunen bij nèt datgene wat die leerling nodig heeft. Dit principe is gebalanceerd met het houden van klassikale activiteiten elke les, de klassikale opstart en het afsluiting van elke lessenserie, en het omschrijven van de leerdoelen. Op die wijze kan de docent het overzicht behouden van waar iedereen mee bezig is en garanderen dat de onderwijskwaliteit niet te veel gaat verschillen tussen de individuele leerlingen.
- 4.3. De pijler 'inclusief' zal in de altermoderne literatuurlessen zichtbaar moeten worden in de behandeling van verschillende vormen van literatuur/taal, verschillende culturele achtergronden, verschillende werkvormen en verschillende en inclusieve thema's. Kortom komt deze pijler erop neer dat elke leerling zichzelf comfortabel zou moeten kunnen voelen bij de lesstof. Dat betekent dat ook onderwerpen zoals gender- en seksuele identiteit niet vermeden moeten worden; dat ook onderwerpen zoals racisme (*ook binnen de literatuur*) niet vermeden moeten worden. Maar het betekend ook absoluut (*zoals het altermodernisme voorstaat*) aandacht besteedt moet worden aan de universeel menselijke uitingen van de schrijvers. En dat als het gaat om hedendaagse schrijvers, de universeel culturele context van het werk benadrukt wordt. Deze pijler is uitgewerkt in het door mij beoogde curriculum door het gebruiken van thema's die kunnen helpen bij het begrijpen van wat er universeel is aan de literaire uitingen van de mens en wat hedendaagse literatuur intercultureel maakt. Ook zou ik de lessenseries zo ontwerpen dat er aandacht is voor Engelstalige schrijvers uit niet-Engelstalige landen. In de hedendaagse literatuur is Yukio Mishima of Pablo Neruda even belangrijk voor veel nieuwe schrijvers als William Shakespeare of Walt Whitman.
5. De voltooide opdrachten moeten klassikaal besproken en becijfert worden. Ongeveer de helft van de ondervraagde leerlingen gaven aan behoefte te hebben aan meer training in spreekvaardigheid en discussiëren. Deze behoefte is de meest gedeelte behoefte onder de leerlingen. Ook vanuit het perspectief van de docent is dit wenselijk aangezien een betere training in spreken en discussiëren de leerling goed voorbereidt op het mondeling tentamen. Daarnaast garandeert het gezamenlijk bespreken van het cijfer transparantie over de beoordelingscriteria en vermindert het de stress over cijfers, de leerlingen kunnen immers een hoger cijfer beargumenteren als ze het niet eens zijn met de uitspraak van de docent of klasgenoten. Verder is dit ook een erg goede voorbereiding op het latere leven waarin er tegenwoordig steeds vaker een moment voorkomt waarop men zichzelf/een project in het Engels zullen moeten presenteren.

6. De behoefte aan lezen kwam in verschillende vormen ook relatief vaak voor in de antwoorden van de enquête voor leerlingen. Dit werd vaak gekoppeld aan het beter leren begrijpen van teksten en het beter begrijpen van de literaire/culturele background van het boek. Dat deze behoefte relatief veel voorkomt in de antwoorden van mijn enquête is op zichzelf een hoopgevende zaak want onderzoek naar de leesvaardigheid (en de behoefte daaraan) onder jongeren plaats Nederland in het zeldzame rijtje waar deze vaardigheid al gestaag afneemt sinds een jaar of 8 (*Dujardin, 2019*). Dat is een zorgbarende ontwikkeling en een goede focus op leesvaardigheid is dan ook erg belangrijk, zelfs binnen een altermodern literatuurprogramma. Het laten begrijpen van boeken is overigens haast éven belangrijk als het laten lezen zelf. Zoals dit hele onderzoek laat zien, geeft men jongeren een boek mee zonder een greintje context dan faalt het beoogde doel faliekant. In het door mij beoogde lesprogramma zal lezen dan ook elke les terug komen in de vorm van het klassikaal lezen van (stukken van) boeken. Dat traint de leesvaardigheid, spreekvaardigheid en het lef om te spreken.
7. Ik heb al meerdere malen ‘een meer diverse/inclusieve didactiek’ genoemd. Daarmee doel ik onder andere op de integratie van andere disciplines in het vakonderdeel literatuur. Soms is het alleen al voor het begrijpen van een boek (*zeker novels zoals ‘Emma’ van Jane Austen*) nuttig om een visueel schema te maken van de verhoudingen tussen de personen. Ook zijn er boeken die erg ingaan op de omschrijving van mensen, landschappen enzovoort. Hierbij kan een beeldende opdracht ook heel goed werken. Andere thema’s zoals ‘protest!’ kunnen dan weer heel goed behandeld worden door zelf protestborden te maken en een protest te organiseren. Het vak maatschappijleer helpt leerlingen normaal gesproken met het begrijpen van onze maatschappij en welke systemen daarin een rol spelen, waarom zou men niet vanuit Engels een protest op een publieke plek kunnen aanvragen? Veel protest gaat immers over hoe de toekomst eruit kan zien voor de studenten. En ze hebben nog niet het recht te stemmen, maar wel om te protesteren. Ook deze activiteit gaat goed samen met de leerwensen van de leerlingen uit de enquête om meer te: ‘discussiëren of opinie te vormen’ (*zie bijlage I*).
Kortom: het gebruiken van didactische vormen uit andere vakgebieden zoals beeldende vorming, theater, filosofie, muziek en maatschappijleer helpt met het divers en interessant houden van de lessen, traint goed de gewenste doelen en helpt de overeenkomsten tussen verschillende schoolvakken beter inzichtelijk te maken. Daarnaast bereidt het door een focus op actie en meningsvorming de jongeren ook beter voor op de toekomst.

Het belang van bepaalde belangrijke zaken in het door mij beoogde curriculum zoals: actief leren, afstemming op de leerling, het leren in context of het afwisselen in lesmethode zijn ook uitgebreid onderbouwd en beschreven in het *Handboek taalgericht vakonderwijs* van Maaïke Hajer en Theun Meestringa. (*Hajer en Meestringa, 2015*) Veel van de technisch-didactische punten (zoals de zojuist omschreven zaken) in de door mij genoemde kaders en voorwaarden zijn dan ook op dit boek gebaseerd. Samenvattend kan ik stellen dat de genoemde punten (actief leren enz.) allemaal bijdragen aan een optimale vorm van onderwijs die de leerlingen zoveel mogelijk bijbrengt.

Ik zal nu wat voorbeelden geven van hoe altermoderne literatuurlesplannen er uit kunnen zien en aan welke thema’s men zou kunnen denken voor het vormen van nieuwe altermoderne lesseries.

Voorbeelden altermoderne Engelse literatuureducatie

Naar aanleiding van de conclusies van dit onderzoek heb ik een aantal elementen van altermoderne Engelse literatuurlessen uitgewerkt. Het gaat hierbij om een:

1. Omschrijving van een lessenserie met onderbouwing van keuzes
2. Een lesplan voor de docent
3. Een lesplan voor leerlingen
4. Een lijst met potentiële onderwerpen

Maar allereerst zal ik nu iets context geven aan deze documenten. Het onderzoek heeft uitgewezen dat er zeker ruimte genoeg is voor onderwijsontwikkeling bij het vakonderdeel literatuur en dat een curriculum gebaseerd op altermoderne kunsteducatie een mooie oplossing kan vormen van een aantal grote problemen binnen het vakgebied en dat het in het algemeen een goede vervanging kan zijn van het huidig curriculum. Ook heb ik uiteen gezet welke zaken van belang zijn om mee te nemen in het ontwerp van een curriculum. Om verder inzichtelijk te maken wat ik dan exact voor me zie leek het me goed een aantal documenten te ontwerpen die verschillende kanten van zo'n curriculum inzichtelijk maken. Zo heb ik als eerste een heel uitgebreid lessenserieplan gemaakt waarin ik ook de visie en motivatie achter de keuzes verklaar, verder heb ik een lesplan voor de docent gemaakt, maar ook een lesplan voor de leerlingen, de zelfsturendheid is erg belangrijk en door zo'n formulier kunnen de leerlingen altijd even zien wat ook alweer de bedoeling was en hoeveel tijd ze hebben. Als laatste zal ik een lijst potentiële onderwerpen toevoegen om verder duidelijk te maken aan welk soort thema's men kan denken bij het ontwikkelen van lessen voor een altermodern type literatuuronderwijs.

Noot I: het lesplan voor de docent en het lesplan voor de leerlingen gaat over hetzelfde onderwerp, het algemene lesplan gaat over een ander onderwerp, ik heb voor deze twee verschillende onderwerpen gekozen om te laten zien dat zowel een heel actueel en maatschappelijk thema zoals "Racisme, discriminatie en ongelijkheid" altermodern behandeld kan worden als een meer taaltechnisch onderwerp zoals "taalvernieuwing en nieuwe woorden"

Noot II: Het lesplan voor docenten bevat een procedure voor beoordeling met bijbehorende criteria en beoordelingstabel.

Noot III: Het gaat hier dus niet om het ontwerp van een volledig 'af' curriculum maar meer om een opzet hiervoor. Een opzet die bestaat uit de eerder genoemde kwaliteitseisen en de hierop volgende lesplannen en onderwerpen lijst.

1. Racism, discrimination and inequality.

Introduction and vision:

Ever since humans lived on this earth there has been tension between groups. And more than a few times these groups grow uneven in power and one group starts to oppress the other. Nowadays we have a name for almost every form of these forms of power abuse. We have racism, discrimination, misogyny and so on and so on. Luckily whenever these problems

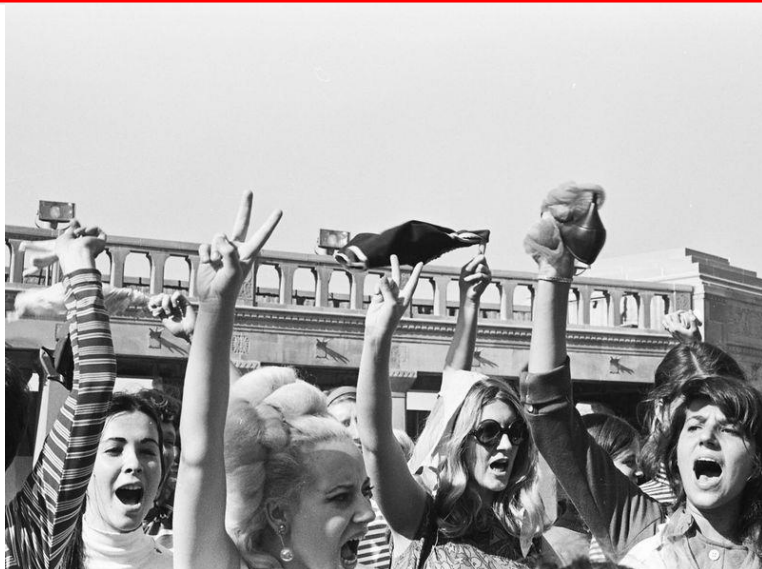

arose there were always people who didn't agree with it, who didn't participate in it and even fought to see it abolished. And ever since people could read and write writers have been writing books that criticized these problems. We have had Frederick Douglas, James Baldwin, W.E.B. Du Bois, Harriet Beecher Stowe and so many more. Nowadays authors and people in general still like to write about issues of inequality, now often shared on social media platforms too. These contemporary writers and articles will get a good deal of attention in this course too. The kids in class will undoubtedly have come these works and most certainly have an opinion on these matters. Kids are more and *(more balanced)* opinioned as often given credit for!

The focus of this course is not to force a certain writer or style on the kids and test their knowledge of it in a test. This course is designed following an altermodern approach. Meaning it's focusing on a theme's current manifestations and how this theme appears in different cultures and in the lives of the students. This means that these lessons will help the students find out more about social issues writers and how literature and reality have always influenced each other back and forth. They will also discuss, write, speak, listen, paint, film, act and try and create a change. This could be a chance in their own perspective or maybe even a chance in a bigger context, both are okay, the amount of insight and change can be considered when grading this course. Grading is in this curriculum not supposed to be something a teacher does without the opinion of his class. All work should be done one lessons before the end of the course so the last lesson can be spend grading the works together as a group. Everyone will have to give themselves a grade, all classmates will do so, and the teacher as well of course, the average of the grades will be the official grade for the student. This will ensure the training of the presentation, reflection and judgement skills of the students and at the same time the teacher makes sure the grading is completely transparent and understandable for the students.

The general idea behind this course is to find a way in which literature can be taught to the students in a way that:

1. Doesn't take up more time than can be spend in the scarce amount that is available
2. Is inclusive for all students, ways of thinking and forms of learning.
3. Is diverse in the content it covers in terms of worldwide literature and different perspectives (not only Western/male).
4. Makes sure the students feel heard in both the lessons and the grading.

Introducing the new theme:

To start up this course it is necessary to set the tone for the theme we're going to work with. Since the alter-modern vision focusses on the students view on the obligated matter it is only fitting that this course will not start with the reading of classic books nor with the teacher holding a lecture on the importance of the contents or the goals of the lessons. Instead this course will start with discussion, triggered by visual imagery, photos or videos or Tik-toks.

The teacher can lead the conversation by giving a statement or asking questions. It's important they do not take over, however little tasks to spark conversation and set the theme can be given such as:

- State as many cases of discrimination you've witnessed or experienced in your life in 5 minutes.
- Share these examples and talk about it as a group.
- Make a visual imagination of the concept "inequality"
- The teacher can act in a discriminating way (*Of course after making clear he's going to prove a point, so the students will not feel attacked or hurt*) and ask the other students to share their opinion on what the teacher did. After that, solutions can be thought of together.
-

Now the teacher can make the link to literature, ask the kids what they know of literature regarding inequality or racism and what they thought of it. The teacher should be prepared to name examples themselves if they students happen to not know many authors or in general to introduce important names in the field.

If this is the first course that's to be given following the alter-modern curriculum, a short conversation is to be held about the power of the written word and how literature and reality influence each other.

The action part:

The middle few lessons should be the lessons in which the students are actively getting to know the literature around the theme, both classics and contemporaries. (*Schools should be advised by the English department to invest not only in classic books but also contemporary literature*). In these lessons it's important that the kids get pushed to try different approaches, but once they found a way that fits them really well for studying the required material they should be allowed to continue in that way, by this method the teacher can assured the kids are not forced in socially uncomfortable positions (*such as: 'Hey, let Joe read aloud in class, he will get so embarrassed by his stutter'*), and that they are actually learning something.

Practical information:

Materials:

For these courses a good communication with the financial management of the school and the art (or music) department is essential. Since English is not usually taught in classrooms fitted for creative expression and the classrooms that are, are usually for the major part filled with the art and music courses, a creative and well communicated solution must be found, this cannot be worked out in a universal plan, each school has different amounts of space, and so each school should work this out among their own employees. To cut costs materials from the art department could be shared (since there always seems to be an abundance). The students should be motivated to find whatever things they can use for themselves that are already in Their (or their parents) possession

Goals

The goals for this course are in line with the goals I described in my thesis. Following the alter-modern approach this course focusses on involvement of the students and their world, inclusivity and action. So the goals are:

- *The students learn about the history of activist literature*
- *The students learn about contemporary examples of activist literature*
- *The students learn to write activist fiction or non-fiction.*
- *The students improve their understanding of how books and essays are build up and by such they improve their reading and analyzing skills*
- *The students learn to write summaries of books, articles and essays.*
- *The students learn to recognize different viewpoints on contemporary topics*
- *The students learn to formulate their views on issues that play a part in their lives*
- *The students train their emotional and intellectual empathy.*
- *The students learn about self-expression and try their hand at it*
- *The student learn to see the relationship between different subjects in school (such as art/music/theater/religion and English)*
- *The students learn to grade their own and their classmates work.*

Educational tools:

As described in a rough outline, this course (as are all courses in this curriculum) is focused on an intersectional and activating principle. This means that the tools to reach the above listed goals are: Reading, analyzing, writing summaries, writing opinions, writing fiction, visual arts, acting, filming, making music, discussion, presentations, grading the works together and any form the teacher or students might find interesting or useful.

2. The invention of new words (Teachers edition)

Introduction:

This course will focus on language and how it is developed by adding new words. This is the perfect course to let the students explore the genius of William Shakespeare, Charles Dickens and to find current inventors of language such as for example Eminem. This course also offers a great chance to talk about the influence of time and culture on a language. Competitions as “word of the year” can be introduced to point out how every year new issues arise that require new words. Musical artists or memes can be used as an example of the influence of music and popular culture on language. All in all this course is a great opportunity for the students to find out how words end up in the dictionary and to come up with words of their own for current events, imaginary creatures, typical human qualities, a certain mood, and so on and so on.

Duration:

This course will ideally take 3 lessons of 45-50 minutes.

Lesson 1:

In this lesson you will start off the course by asking the students after their favorite and least favorite word. This is a good hook for talking about what words mean, and how they get invented, after all a lot of newish invented words are directly referring to a function or characteristic. This introduction must have, as all altermodern courses have, a natural length. If the students are engaged in a good discussion or talk about the theme, that’s fine! However, if it goes a little slow, take no more than about 10 minutes, that way the lesson will not fall flat and you will have extra time to talk about how new words or unique words appear in literature. Because that is the second thing that you can do this lesson, after all this is a literature course. If you feel like it you can make this a little more fun by making a little list for yourself of some super common words that were introduced by writers and let them guess the words, by giving little hints (*this little exercise should be about 5 minutes*). Now comes a little more formal part, let a few students read out loud passages from 3 novels/poems/plays in which new words appear.

After this you will introduce the main assignment of this course. The students will have to make up a story (*between 1000 and 5000 words*) in which they use as much new words as possible in a way that makes sense (*unless ‘not making sense’ is the well-motivated concept behind it*). This story could be a literal story in words, but also poems, visual representations, video, a play, a game and so on, try to motivate the kids to find a medium they’re comfortable with. Make sure to state the criteria for the grading of the stories.

CAN'T FIND THE WORDS
HE'S LOOKING FOR

INVENTS 1700
OF THEM

Lesson 2:

This lesson you will start by reading some more parts of novels that show new or creative use of language and by also letting the students read. Their speaking skill should be trained in some way in every course, after all they need to be prepared for the speaking exams. If this is a vwo class you can explore the background of the books with the students to learn a bit more about what literary school they can be placed into and how that intertwines with the times back then. After that (*so after the introduction if this is a havo class*) the students will work on their stories. Declare yourself available to help and just walk around a bit every now and then to check up on the progress and to see if somebody needs a little push. Keep in mind to end the lesson a little early so the cleaning up gets done well. If the cleaning is done make a public mention of the next lesson in which the stories must be done and presented.

Lesson 3:

This lesson is the big finale. The students will present their stories and you're going to grade them together! Make sure that there is a safe environment for the students to speak up about their opinions on the stories and the grading. As a teacher you can take a leading role. Determine the order of the presentations, make sure to state the criteria on which the grades will be based once more. Give the student that's presenting the work, the other students and yourself as equal a time to speak as possible.

Criteria for grading:

- How original is the story?
- How well worked out is the story?
- How many new words are used in the story?
- How creative is language used in the story?
- How well does the student present the story?
- How much has the student learned during this assignment?
- How good does the student speak English?
- What others comments does the group have?

The exact grading will be done for each question in these 5 categories:

Not at all:	Not very well:	Adequately:	Quite well:	Outstanding:
<i>The student did not manage to work out this point very well. Next time better!</i>	<i>The student did try to work out this point and almost succeeded, but the work needs to be just a little better. You'll get it right next time!</i>	<i>The student managed to work out this point well enough. But there's still room for improvement, you've got this!</i>	<i>The student did well. This point is worked out good. Good job!</i>	Just call the museum already! This is truly extraordinary work! You should be proud!

These categories each stand for 2 points, ranging from 2 to 10. The total amount of points can be divided by the number of criteria and so the student gets a grade on the usual scale from 1 to 10. The focus of the course should however be on learning, not too much on how well a student does in class. The presentations and public grading is meant as a tool to train speaking, presenting, reflecting and discussing work in English.

Educational goals:

The overarching goal of this course is to learn the students about the connection between literature and the development of language; and how that is still relevant in the life of said students. To make sure you can track the success of this course I will state the educational goals that should be met by the end of the course.

Goals regarding speaking:

- By the end of this course all students will have had practice in discussing the theme and they are able to form and speak full sentences about it.
- By the end of this course every student has had training in speaking by having to present their work and by reading out loud in class
- Every student will have had practice in discussing the work of their classmates.

Goals regarding reading:

- By the end of the course every student has read parts of several novels that are exemplary for the theme of this course
- By the end of the course every student has read information about the appearance of new words

Goals regarding writing:

- By the end of the course every student has written a story of 1000 to 5000 words
- By the end of the course the students will have practiced story building in writing.

Goals regarding analyzing:

- All students have had training in the analyzing of difficult text such as the Novels of James Joyce and thus a greater knowledge of this skill.
- All students have had practice in the analyzing of text on their own
- All students have had practice in analyzing the text of their classmates.
-

Goals regarding cultural knowledge:

- The students have learned about exemplary forms of literature regarding new and creative use of language
- The students have gained a basic understanding of the literary background of the novels (VWO)
- The students have explored the birth of new words in our current time and culture.

Goals regarding new words:

- The students will have learned the background of a variety of different now existing words.
- Every student will have (or have tried to) invent 20 new words to use in their story.

Goals regarding personal development:

- By the end of this course the student has learned to form an opinion on the matter of language and how it grows and changes.
- By the end of this course the student can explain in a clear manner what they learned in this course.

3. The invention of new words (Students edition)

Introduction

Happy annibirthsary is a thing nobody says. Well, nobody until me. I just said it, I even wrote it down, there's record of it. It's now an official word. It's used to describe the anniversary of somebodies birth. Is the word commonly used? Obviously no. Does that matter? No, not at all! (That is, unless you're applying for a job or something like that, commonly understood language is advised in that case.)

Throughout history writers have invented dozens of words in every language. In English Shakespeare alone came up (*Meaning, first used in written text*) 1700 (!) words varying from the quit unknown 'Zany' meaning a clown's assistant to incredibly well-known words like 'bedroom'. Then Charles Dickens invented at least 256 more. But even today words still get invented every year. These days a lot of words come from music. Some examples of this are: "Stan" by Eminem, "Pompatus" by Steve Miller and very famously: "yolo" by Drake.

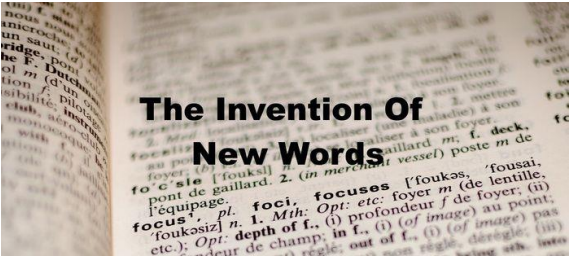
Sometimes these words come out of thin air, completely unrelated to other words, other times a word comes to existence as a combination of two or more already existing words. The possibilities for new words are even to this day almost limitless.

Assignments

This course you're going to jump into the world of language and how writers influenced and added to the languages they wrote in. You are going to look at a few novels in which a lot of new or unique words appear, you're going to learn or invent at least 20 new words throughout this course. But you're not going to be hanging with your noses in books the whole course, no! You're going to invent new words and use them in stories.

Lesson 1:

In this course your teacher will introduce to you a few books in which new and unique words appeared and you're going to read parts of these novels. You're going to look up words that have been invented in recent years. You will make a list of them and where they came from. Throughout

this lesson the teacher will also introduce to you the assignment for the rest of this course: making a story with words invented by you. This story can literally be a written story but it can also be a poem, a visual image containing or visualizing new words, a play or film in which you use the new words, a speech and whatever else you can come up with!

CAN'T FIND THE WORDS
HE'S LOOKING FOR

INVENTS 1700
OF THEM

Lesson 2:

Your teacher will start up this class by reading and letting you read once again from some novels that contain new and unique words. A little background on the intended meaning of the book will be discovered together by looking at the writer, the literary school they was part of and how the use of language plays a part into that (*this applies for the vwo classes*) The rest of the lesson you will be working on your assignment about the invention of words.

Lesson 3:

This course the assignment should be done so this lesson will be used to present the created works, to discuss and rate the invented words, and to grade the work together

Tips and tricks:

To help you with the assignment I will write down some tips and tricks for you here. If you are to start your search for new words it's helpful to first look up how new words come into being, in the common part of the lessons your teacher will have talked about this as well. If you are hopping on Google it's smart to search for things like "New words + (*any year from the past 5 years*)" that way you will discover how words get invented to describe current developments in the world. If you are looking more for the creative use of words you could google something like "New words in songs". I'm sure by now you will get the gist of how this works.

Another tip is looking at combining words, for example: A glass door could become "A Gloor". When trying to come up with your new story/poem/speech and so on you could start by coming up with an idea for the story. It doesn't need to be complicated. A simple story about going to the store could do, it could be literally anything. But if you first come up with the idea of what you want to tell, you can then come up with words that are important to that story, can you find elements in your story that can be combined into new words? Is there a certain type of atmosphere, people, products that you can find a word for? For example: we do have the words 'sweating' and the adjective 'sweaty', so why not make the word 'frowny' meaning 'someone who is constantly frowning'.

Another quick tip is going to google translate or getting a dictionary in a different language and look for words that could be made into a similar word in English. (*For example: in German you have 'Krankenwagen', in English this could be 'illcar or illwagon'*)

I'm sure you can all come up with wonderful new words and stories, go for it!

List of possible other themes:

I will now present a list of possible other themes to use as backbones for courses in this curriculum plus a little bit of a context to those themes.

- Protest
- Dreams
- Utopia/dystopia
- Morality
- Emotions
- Nature
- The city
- Daily life
- Growing up
- Loss and grieving
- Parties and celebrations
- Heroes and antiheroes
- Social media literature
- Gender and sexuality
- Love
- Friendship
- Travelling
- Challenging societal norms
- Cultural development

All these themes are universal and timeless themes. By choosing the themes like that I ensure an easy chance to connect the past, actuality, literature and the world of the students. The assignments can vary with each theme, some themes like 'protest' open a door for a more engagement-like approach and other like 'the city' or 'daily life' are very well fitted for sitting back and observing and writing about that, opening your eyes to the little things around us so to speak. In every course there can be made a slight difference in difficulty for the havo and vwo classes if need be. As I showed in the form for the teacher the vwo classes can get just a little bit more background on the literary movements and how they tie into history and into our daily life now.

Note: There should be room for themes that the students come up with. The more that happens, the better actually. However, realistically speaking, the students will probably not always come up with enough theme's to cover all the required knowledge and skills, so it's smart to keep a list like this as backup.

Mogelijkheden vervolgonderzoek

Dit onderzoek is een hbo bachelor scriptie van een opleiding waar de hoeveelheid studiepunten (en dus studietijd) maar 15 is (ter vergelijking: het beeldende afstudeeronderdeel is 43 punten). Bij deze al beperkte tijd kwam het nare toeval dat dit onderzoek uitgevoerd moest worden in coronatijd. Docenten hadden hierdoor de handen vol aan het zo goed mogelijk laten verlopen van hun lessen en niet zoveel tijd om mij informatie te verstrekken in welke vorm dan ook. Dat betekent uiteraard ook dat ik geen leerlingen zelf heb kunnen spreken over mijn plan behalve in de enquête. Ook kon ik niet in gesprek met de docentenopleiding Engels of met het ontwikkelteam van curriculum.nu. Deze beperkingen zorgen ervoor dat ik niet de complete hoeveelheid informatie heb kunnen verzamelen die noodzakelijk zou zijn voor het volledig uitwerken van een curriculum.

Dit onderzoek heeft aangetoond dat er bepaalde potentie en bepaalde problemen zijn binnen het vakonderdeel en biedt daarnaast een inzicht in hoe altermoderne kunsteducatie een oplossing kan vormen voor die problemen. Dat was dan ook de focus van het onderzoek, niet het compleet ontwikkelen van een dergelijk curriculum. Ik heb daar wel een klein begin aan gemaakt door bepaalde kaders te bepalen. Het verder ontwikkelen zou nu de meest logische vervolgstap zijn. Voor deze vervolgstap is echter meer onderzoek nodig naar de systemen die van invloed zijn op het curriculum en welke zaken een goed en gebalanceerd curriculum nodig heeft. Voor deze vervolgstap zou ik dan ook een veel breder publiek ondervragen en een aantal extra verdiepende interviews willen houden met experts in het vakgebied. Al met al heeft dit onderzoek mijn enthousiasme voor het ontwikkelen van een vernieuwd curriculum voor literatuuronderwijs alleen maar aangewakkerd dus wie weet wat de toekomst nog brengt!

Bijlage I: Resultaten enquête (oud)leerlingen.

Voor dit onderzoek was het nodig om niet informatie te verzamelen over de werking van de huidige onderwijssystemen maar ook hoe deze systemen overkomen/overkwamen op de leerlingen die er gebruik van moeten maken. Daarom heb ik een korte enquête van 5 vragen uitgezet onder studenten en oud-studenten van allerlei scholen. Het doel van deze enquête was meervoudig:

1. *Het beter in beeld krijgen van het algemeen huidig curriculum.*
2. *Het beter in beeld krijgen van de tevredenheid over dit curriculum.*
3. *Het beter in beeld krijgen van de leerwensen van de studenten*
4. *Feedback krijgen op een heel korte samenvatting van het door mij beoogde curriculum.*

De vragen die ik hiervoor gebruikt heb zijn de volgende:

1. *Op welke wijze werd/wordt het onderdeel literatuur bij het vak Engels op het voortgezet onderwijs aangeboden aan u?*
2. *Hoe beviel die vorm van educatie?*
3. *Welke dingen zou je graag leren binnen het Engelse literatuuronderwijs*
4. *Stel, ik zou het Engels literatuuronderwijs zó vormgeven dat het afgestemd is op elk individu, hun interesses en op de huidige tijd en diens problemen. Zou je dat goed vinden?*
5. *Aan welke school heb je dit onderwijs gevolgd?*

Ik zal nu de resultaten weergeven zoals ingevuld door de ondervraagden. De indeling is als volgt: Sommige resultaten gaan over dezelfde school (*niet persé dezelfde docent overigens*), ook komen sommige antwoorden qua inhoud overeen. Ik zal doormiddel van een kleurcode enige focus bieden in deze gegevens. Overeenkomende kritieken en leerwensen zullen gemarkeerd worden. De kleuren zijn als volgt:

- Gedeelde school
- Gedeelde ervaringen/kritiek
- Gedeelde leerwens

Leerling 1

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Niet echt, erg saai en niet uitdagend. Misschien had het een meer fysieke aanpak kunnen krijgen.

Vraag 3.

Spreken, analyseren, creatief schrijven/uiten.

Vraag 4.

Beter.

Vraag 5.

-

Leerling 2

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Ik heb de mavo gedaan, dus er was weinig literatuur. We moesten veel vragen beantwoorden van luisterbandjes met gesprekken in het Engels.

Vraag 3.

Leukere boeken om te lezen, minder ouderwets, uitspraak.

Vraag 4.

De huidige tijd kan beter worden betrokken, mijn Engels onderwijs was erg ouderwets/kinderachtig. Dat was 9 jaar geleden dus wie weet is er al veel veranderd.

Vraag 5.

Openbare middelbare school Grotius College Delft, 2008-2012.

Leerling 3.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Er werd niet echt ingegaan op literatuur. We mochten alle boeken lezen, maakte niet uit of het literatuur was. Dus dan kreeg je boeken zoals 'twilight'. Verder leerde je er ook niet echt wat van, want het was een onderdeel wat je moest doen en meer niet.

Vraag 3.

Wat is Engelse literatuur, wat valt er onder Engelse literatuur? Waarom is het belangrijk dat we erover leren/het moeten lezen?

Vraag 4.

Dat zou een goed idee zijn. Misschien wel lastig bij leerlingen die het totaal niet boeit en geen motivatie hebben. Sowieso is het beter als hoe ik het gekregen heb, te lezen aan voorgaande antwoorden. Vraag mij alleen af het niet onnodig veel werk kost om het voor alle individuen aan te passen. Zonder er dan bijvoorbeeld 3 opties zijn qua opdracht waaruit je dan kan kiezen, om het wat overzichtelijker te maken

Vraag 5.

CSG Reggesteyn (havo)

Leerling 4.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Nee, creatievere aanpak zou beter zijn, weinig motiverend.

Vraag 3.

Spreken, schrijven, discussiëren.

Vraag 4.

Yes please!

Vraag 5.

Pieter Zandt SG

Leerling 5.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Niet goed.

Vraag 3.

Schrijven, inlevingsvermogen.

Vraag 4.

Dat zou zeker goed zijn.

Vraag 5.

Pieter Zandt.

Leerling 6.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Het was allemaal erg vanuit de methode, dus literatuur kwam weinig aan bod.

Vraag 3.

Het lezen en leren begrijpen en vrij vorm van reflectie op de geuzen literatuur (bijv. Presentatie, voorstelling, gedicht schrijven etc.)

Vraag 4.

Op de centrale examens ook een aspect waar je niet omheen kan, dus daar zou ik wel rekening mee houden in de lessen (voor klassen waarbij dit van toepassing is)

Vraag 5.

Emelwerda college & berechja college (die laatste was één grote grap)

Leerling 7.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Matig, door eigen interesse boeken uitgezocht, maar had meer verdieping willen hebben.

Vraag 3.

Welke positie Eng. Literatuur binnen de wereldliteratuur, wat is kenmerken voor Engelse literatuur? Hoe verhoudt de literatuur zich tot de maatschappij? etc.

Vraag 4.

Een meer persoonlijke invalshoek zou goed zijn. Creatievere benadering van literatuur. Enthousiasme van docent miste ik ook vaak. Ik was en ben niet goed in Engels, juist door middel van verhalen zou het mij geholpen de taal beter te begrijpen en te leren.

Vraag 5.

Emelwerda

Leerling 8.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen.

Vraag 2.

Very boring.

Vraag 3.

Taal geschiedenis

Vraag 4.

Heel goed. Ieder is namelijk anders. Onderwijs nu is vooral een standaard groep aanpak die misschien voor 60% van de kinderen werkt.

Vraag 5.

Guido de Bres Rotterdam

Leerling 9.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Neh.. als ik boeken in het Engels moest lezen deed ik dat in het Nederlands en maakte ik daarvan de toets of verslag.

Vraag 3.

Spreken.

Vraag 4.

Het zou fijn zijn als de persoonlijke interesses beter geprikkeld kunnen worden.

Vraag 5.

Veluws College.

Leerling 10.

Vraag 1.

Interdisciplinaire of creatieve aanpak

Vraag 2.

Ik had heel graag de beroemde novels willen lezen en hierover willen discussiëren in de klas. Helaas nooit voorgekomen...

Vraag 3.

Filosoferen en **discussiëren**

Vraag 4.

Ja!

Vraag 5.

Zuyderzee College Emmeloord.

Leerling 11.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Heb niet veel geleerd over Engelse literatuur. Voor de boektoetsen hoefde ik niet eens per sé een echt literatuurboek te kiezen en mondeling ging over artikelen die niets te maken hadden met literatuur.

Vraag 3.

Meer literatuurgeschiedenis en discussies/gesprekken over de inhoud van boeken. Het draaide bij ons vooral om het lezen van losse teksten om daar vervolgens vragen over te beantwoorden.

Vraag 4.

Het is goed om onderwerpen te moderniseren en te luisteren naar interesses van leerlingen, maar het moest haalbaar blijven voor docenten.

Vraag 5.

Pieter Zandt SG Kampen

Leerling 12.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Ik vind het prima om te leren. Creatieve weken waren er ook wel met Engels alleen geen creatief examenopdracht, maar het leerdoel is behaald.

Vraag 3.

Net als de Nederlandse taalvaardigheid. **Mondelinge en schriftelijke ontwikkeling en lezen met begrip.**

Vraag 4.

Zolang de doelstelling maar behaald wordt.

Vraag 5.

Pieter Zandt SG Kampen

Leerling 13.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Prima, **enigszins verouderd** qua didactiek.

Vraag 3.

Lezen, begrijpen, spreken/discussiëren/debatteren, culturele aspecten.

Vraag 4.

Goed echter onhaalbaar zo lang klassen 25+ leerlingen hebben die verscheidende niveaus van het Engels beheersen. Bang dat de gevorderden er onder lijden.

Vraag 5.

RSG Trompmeesters Steenwijk.

Leerling 14.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Nee, ik vond het saai. De boeken werden voor je gekozen. Het wordt al leuker wanneer je zelf de boeken kon kiezen.

Vraag 3.

Het spreken en lezen. Gesprekken voeren.

Vraag 4.

Ja! Maar dat lijkt mij onmogelijk.

Vraag 5.

LFC Elburg.

Leerling 15.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Hield meer vast van tv of film als van het lesmateriaal.

Vraag 3.

Lezen, schrijven, spreken en analyseren. De rest is buiten discussie om, waar sommigen wel en sommigen niet hun mening laten vormen. Maar verder een persoonlijke keuze. Zingeving is naar mijn idee een deel van je persoonlijkheid, wat niet altijd gevormd kan worden aan de hand van literatuur.

Vraag 4.

Ja

Vraag 5.

Guido de Bres

Leerling 16.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Niet per sé, ik heb meer online geleerd dan in de les.

Vraag 3.

Meer de geschiedenis van literatuur en hoe verschillende stromingen invloed op elkaar hadden, en significance van een werk in context plaatsen.

Vraag 4.

Ja, in plaats van 'gedwongen' worden een willekeurig boek te 'lezen' (laten we even eerlijk zijn, scholieren.nl was mijn savior) daadwerkelijk boeken aanraden (en toestaan) die meer bij de leerlingen en hun abilities passen.

Vraag 5.

Goois Lyceum te Bussum.

Leerling 17.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

De lessen over literatuur vond ik interessant, dat kwam ook door de leraar die erg goed verhalen kon vertellen en gedichten kon voordragen (een ander jaar had ik een Engels docent die dat niet kon en toen waren de literatuur lessen veel minder interessant).

Vraag 3.

Meer actuele teksten lezen en bespreken. Ook zelf schrijven zou een onderdeel kunnen zijn, ik kan me niet heugen dat we dat gedaan hebben.

Vraag 4.

Zeker goed als er een deel van het curriculum persoonlijker gemaakt kan worden, dat zal leerlingen meer motiveren omdat ze met een eigen leerproces bezig zijn. Wel zou ik niet alles persoonlijk maken, juist de kruisbestuiving is goed omdat ze dan hun horizontale verbreden en niet in een bubbel terecht komen.

Vraag 5.

CLV

Leerling 18.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Jammer dat het zo laat pas werd behandeld, 5e/6e klas, maar wij hebben wel echt goede stukken behandeld zoals Canterbury tales enzo en wel beter boeken dan die clichés, maar ik studeer ook Engelse taal en cultuur dus kan aan mij liggen niet iedereen was enthousiast.

Vraag 3.

Vooral beeldspraak enzo is belangrijk en **critical thinking en echt een argument leren ontwikkelen hoort daar ook bij. Het moet wel verder gaan dan alleen de tekst lezen en op de inhoud getest worden.**

Vraag 4.

Het kan best persoonlijk kunnen zijn als je bijvoorbeeld bepaalde literatuur verplicht moet lezen en ook vrije keuze hebt. Maar als je voor het dunste boek gaat mis je echt goede literatuur, dus het is wel om een basis te hebben om ook klassikaal behandelen.

Vraag 5.

Thorbecke Scholengemeenschap

Leerling 19.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Goed.

Vraag 3.

Lezen, en begrijpen. Daardoor ook spreken.

Vraag 4.

Zou mooi zijn maar niet haalbaar, mijn begrip van Engels is zeer goed in vergelijking van de leerlingen hedendaags en dan bedoel ik Engels en geen slang.

Vraag 5.

GLE, Eindhoven

Leerling 20.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Ik heb altijd genoten van mijn Engelse lessen. **Ik heb er niet persé heel veel van geleerd**, want ik was op jonge leeftijd al vloeiend in Engels. De twee docenten die ik heb gehad voor het vak, maakten het verschil in sfeer en gezelligheid. Iedereen had het naar diens zin.

Vraag 3.

Lezen, spreken, schrijven, geschiedenis van de taal, analyseren, leren over literatuur en poëzie etc.

Vraag 4.

Goed idee! In onze klas was iedereen op een ander tempo en vaardigheidsniveau.

Vraag 5.

Emelwerda College, VWO

Leerling 21.**Vraag 1.**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

We leerden niet meer dan nodig was. Erg jammer, want later kwam ik tot de realisatie dat er veel méér boeken zijn (die ik liever had willen lezen).

Vraag 3.

Lezen, analyseren, schrijven. Opinie. Maar ook de geschiedenis. Waarom werd er zo geschreven bijv.?

Vraag 4.

Ja. Maar dat lijkt me een flinke opgave. Het is sowieso beter dan hoe het er voorheen aan toe ging.

Vraag 5.

Vechtdal College, Hardenberg.

Leerling 22.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Meer Engels les in de vorm van Engelse literatuur, films, short stories en meer interactief.

Vraag 3.

Opinie vormen, discussiëren.

Vraag 4.

Goed; persoonlijk heb ik een groot verschil ervaren in Engels niveau tussen mijzelf en klasgenoten en ik kon een hoger niveau les gebruiken.

Vraag 5.

Pieter Zandt SG Kampen

Leerling 23.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

Je las eerder boekverslagen online dan dat je werkelijk het boek ging lezen.

Vraag 3.

Schrijven.

Vraag 4.

Ja, iets afstemmen op persoonlijke voorkeur motiveert meer en je helpt iemand beter als je ingaat op onderdelen waarbij hulp nodig is.

Vraag 5.

Reggesteyn Noetsele

Leerling 24.

Vraag 1.

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2.

De boeken waren naar mijn mening soms best lastig, maar later vond ik het wel leerzaam.

Vraag 3.

Lezen en analyseren van teksten.

Vraag 4.

Ik denk dat je op die manier zeker wel meer leerlingen kunt interesseren met het vak, ja.

Vraag 5.

Emelwerda college

Leerling 25:

Vraag 1:

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2:

Niet goed, ik had veel meer willen leren, en kunnen leren op niveau.

Vraag 3:

Inlevingsvermogen en discussiëren

Vraag 4:

Absoluut, ik het onderwijs gekregen in Engels dat veel te laag (niveau) was voor mij

Vraag 5:

Vakcollege Noordoostpolder, Emmeloord

Leerling 26:

Vraag 1:

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2:

Het voelt alsof ik nooit goed Engels heb geleerd. Spreken deden we niet. Het ging alleen om schrijven en lezen. Schrijven werd aangeleerd met trucjes.

Vraag 3:

Spreken, discussiëren

Vraag 4:

Of dat de oplossing is weet ik niet. Maar het is zeker een mooie poging waard! Want dat het systeem nu niet werkt is wel duidelijk.

Vraag 5:

Insula College, Dordrecht (2013-2019)

Leerling 27:

Vraag 1:

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2:

We lazen gezamenlijk boeken, dat was heel leuk!! Ook leerzaam omdat iedereen dat je uitspraak hoort en je die kan verbeteren.

Vraag 3:

Vooraf spreken en discussiëren wat meer.

Vraag 4:

Ja dat zou top zijn, Maar ik ben heel erg voor het al eerder leren op de basisschool. Omdat ik het in groep 8 pas kreeg terwijl kinderen de basics echt snel kunnen leren. Zo heb je ook meer aan je Engels op je middelbare.

Vraag 5:

Jacobus Fruytier SG.

Leerling 28:

Vraag 1:

Anders, namelijk

Vraag 2:

Er werd letterlijk niks aan literatuur bij het vak Engels gegeven dat ik me kan herinneren. Alleen de taal leren, grammatica en woordenschat kwam aan bod bij de lessen die ik kreeg.

Vraag 3:

Literatuurgeschiedenis allereerst... Voor de missende context.

Vraag 4:

Ja klinkt goed!

Vraag 5:

Vechtdalcollege Ommen.

Leerling 29:

Vraag 1:

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2:

Hoewel ik de lessen over literatuur wel leuk vond meestal kan ik niet zeggen dat ik er veel van opgestoken heb. Hoewel ik lezen leuk vind raakte ik ook niet heel gemotiveerd om de verplichte boeken te lezen.

Vraag 3:

Op welke manier verhalen vorm zijn gegeven. Waarom maakt het ene verhaal ons verdrietig en het andere blij of boos? Waarom zetten sommige boeken mensen in beweging en anderen niet. Hoe kun je bijvoorbeeld politieke of sociaaleconomische context terug zien in het verhaal. Dat soort dingen.

Vraag 4:

Het zou goed zijn als het Engelse literatuur onderwijs aangepast zou worden aan de huidige tijd. Ook is het goed als het meer afgestemd wordt op het individu, aangezien iedereen anders leert. Ik denk dat dit ook motiverender kan zijn dan de vorm van onderwijs die nu aangeboden wordt. Het lijkt me in de praktijk echter nog wel lastig ten uitvoer te brengen.

Vraag 5:

Pieter Zandt SG.

Leerling 30:**Vraag 1:**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2:

Mij goed, ik genoot gewoon erg van het lezen. De vorm deed er niet zo toe. Mondeling is denk ik een goede manier om te kijken of iemand het heeft begrepen.

Vraag 3:

Lezen, opinievorming, discussie

Vraag 4:

Ik denk dat een soort vaste basiskennis niet verkeerd is. Sommige grote namen historische thema's horen bij de algemene ontwikkeling. Dus als er ruimte is voor extra is dat fijn maar geen must. Zo was het ook bij mij op school.

Vraag 5:

Wartburg College, Rotterdam/Dordrecht.

Leerling 31:**Vraag 1:**

Boekenlijst, boekverslagen, mondeling tentamen

Vraag 2:

Ik heb ontzettend veel geleerd (en plezier gehad) bij mijn opleiding Engels op het v.o. Maar dat is waarschijnlijk omdat ik TTO deed en de focus op Engels dus veel groter was dan op de reguliere havo.

Vraag 3:

Ik merk dat bij heel veel mensen die geen TTO gedaan hebben dat hun uitspraak nog een duidelijk herkenbaar Nederlands accent heeft, **dus ik denk dat meer een focus op spreken heel nuttig kan zijn. Daarnaast had ik het ontzettend leuk gevonden als ik al op het v.o. teksten had leren analyseren aan de hand van metaforen, kleursymbolisme, klanken enzovoort.**

Vraag 4:

Ik denk dat het een goed idee is, ik weet alleen niet of het haalbaar zou zijn om een klas van 20+ studenten allemaal anders te onderwijzen. Maar met betrekking op de onderwerpen van essays en de Engelse boeken die ze willen lezen zou dit absoluut een goed idee zijn, en ik denk dat dat het Engelse literatuuronderwijs leuker en dus beter maakt.

Vraag 5:

Carmel college Emmen.

Bijlage II: Resultaten van de vragenlijst aan docenten op het v.o.

De informatie vanuit de overheid was niet moeilijk te vinden, maar om een ècht goed beeld te krijgen van hoe het literatuuronderwijs momenteel gegeven wordt was het noodzakelijk om ook docenten Engels te vragen, zij zijn immers (*praktisch*) expert op dit gebied. Met de vragen die ik de docenten stuurde sloeg ik twee vliegen in één klap: Ik verzamelde informatie over het huidige curriculum en diens positieve en negatieve kanten en ik kon tegelijkertijd de docenten vragen om hun mening over het door mij beoogde curriculum. Hier volgen de antwoorden met de vragen er steeds bij.

Noot: Antwoorden die ik vroeg in mijn onderzoek verzameld heb bevatten niet de 5^e vraag: *'Denkt u dat een didactiek gefocust op inclusiviteit, actualiteit en de leefwereld van de leerlingen wenselijk is? En vindt u dit nog steeds als deze didactiek een breed scala aan doelen kan behalen maar wel ten koste gaat van bijvoorbeeld diepgaande literatuurgeschiedenis?'* De latere antwoorden bevatten deze wel.

Janke Verweij, docente Engels, Zuyderzeecollege Emmeloord,
Geparafraseerd naar een videogesprek.

1. **Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?**

Deels, de vrijheid is erg fijn en bied mij de gelegenheid het in te vullen zoals ik wil; anderzijds is er weinig sturing/druk vanuit de overheid waardoor mooie alternatieve methodes van literatuuronderwijs vaak verzanden in een drijfzand van vaksectiebesprekingen en onderwijsvernieuwing-vermoeidheid. Het huidige curriculum zoals het vaak voorkomt is overigens alleen relevant in mijn antwoorden in de zin dat ik het onderken, in mijn eigen lessen probeer ik op een creatievere en gevarieerdere (liefst interfacultair) vorm van onderwijs toe te passen. In die zin ben ik dus niet heel tevreden met het (gebruikelijke) huidige curriculum en vind ik de doelen die vanuit de overheid bestaan voor Engels literatuuronderwijs op het v.o. te mager.

2. **Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?**

Zoals ik al een beetje liet doorschemeren, ik ben zelf groot voorstander van een meer creatieve en interdisciplinaire aanpak, vandaar ook dat ik graag met je in gesprek ging, en dus probeer ik zelf zoveel dat kan, binnen de normen van de overheid en de school, te werken aan een inclusievere vorm van onderwijs. Ik laat de leerlingen wel 3 boeken lezen, veel ruimte voor meer is er overigens ook niet op deze school. Van die 3 boeken moest er over één, een klassiek literatuurwerk, een kennisverslag worden gedaan. De andere twee bestonden uit wederom één klassiek werk, en één uit vrije keuze; over deze boeken moest een presentatie gehouden worden waarin men in moest gaan

op welk karakter of standpunt uit het boek ze het meest aansprak of leerde en waarom. Dat één boek vrije keuze is vindt ik wèl minimaal, maar met slechts 3 boeken heb je niet veel keuze.

3. Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?

Ja, ik heb simpelweg veel te weinig tijd, en het curriculum is erg minimaal en zorgt dat ik mijn idealen niet goed tot uitvoering kan brengen, dat is erg frustrerend. Ik heb meermaals in de vaksectie gepleit voor een meer interdisciplinaire aanpak van het onderdeel literatuur (en van het vak Engels in het algemeen) en meestal zijn er wel één of twee docenten het met me eens, maar uiteindelijk zijn er altijd meer die er niet voor te porren zijn, of geen zin hebben in nog een onderwijsvernieuwing, men wordt daar moe van door de haast onophoudende push voor onderwijsvernieuwing. Op een gegeven moment begint dit meer te voelen als een verplicht trucje om goed aangeschreven te blijven staan als school, dan dat het nog daadwerkelijk over verbetering gaat. Jouw (zei het mooie) onderzoek gaat vermoedelijk ook met dit probleem te maken krijgen. Ik vind dat persoonlijk erg jammer.

4. Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?

Zoals ik aangaf, als ik niet met alle pragmatische problemen zou zitten, zou ik een veel interdisciplinaire vorm van onderwijs geven. Als dat niet letterlijk als combinatie van 2 vakken zou kunnen dan zou ik alsnog proberen het zo creatief mogelijk te maken. Ik vind literatuur een prachtig iets, het kan inspireren, aanzetten tot denken en het biedt mensen de mogelijkheid 'meerdere levens te leiden'. Dat deze pracht en dit nut van literatuur goed gegeven zou worden is een grote wens van me. Ik denk wel dat ik dan misschien nog wat meer tijd voor deze lessen nodig zou hebben. Ik heb ook al geprobeerd dit werkelijkheid te maken door een hele hoop creatief/interdisciplinair gefocuste lesplannen te maken en deze voorgelegd aan de vaksectie, dit werd echter, zoals ik al eerder aangaf, afgeschoten en sindsdien heb ik geen andere goeie kans gezien.

5. Denkt u dat een didactiek gefocust op inclusiviteit, actualiteit en de leefwereld van de leerlingen wenselijk is? En vindt u dit nog steeds als deze didactiek een breed scala aan doelen kan behalen maar wel ten koste gaat van bijvoorbeeld diepgaande literatuurgeschiedenis?

Ja, dat vind ik inderdaad goed. Maar ik moet daar wel bij zeggen dat ik de geschiedenis van de literatuur ook wel ècht belangrijk vind. Door daar over te leren snapt men beter waar boeken over gaan en waarom ze bekend zijn. Maar zoveel het kan inclusief zijn en aan te sluiten bij de actualiteit en de leefwereld van de leerlingen is natuurlijk altijd goed.

Aartje Poutsma, docente Engels (en tweetalig onderwijs), Willem van Oranje SG, Oud-Beijerland.

1. Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?

Onze reguliere klassen hebben in de bovenbouw 3 uur Engels (een lesuur is bij ons 45 minuten). Ik ben ontevreden over maar 3 lesuren voor mijn vak, vooral omdat het ook een kernvak is. Van deze 3 lesuren besteden wij 1 lesuur aan literatuur, helaas kunnen wij niet meer tijd hieraan besteden want ook zullen wij aan luistervaardigheid, tekstbegrip en spreekvaardigheid moeten werken.

2. Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?

Wij hebben voor literatuur onze eigen reader gemaakt die voor het grootste deel is overgenomen van de literatuur magazines van Alquin. Wij hebben dit aangevuld met eigen materiaal dat veelal van internet komt. We beginnen bij het jaar 500 en nemen dan de literatuurgeschiedenis tot 1900 door.

De leerlingen moeten boeken lezen die een totale waarde hebben van 25 punten waarbij elk boek een bepaald aantal punten heeft, b.v. werken van Shakespeare zijn 4 punten waard. We lezen in de klas het oudste literaire werk uit de Engelse literatuur "Beowulf" en we lezen het stuk "Macbeth" van Shakespeare. De leerlingen krijgen daarna een workshop van het theatergezelschap "Big Wheel" uit Engeland over "Shakespeare and Tragedy". Als we tijd hebben lezen we nog een gezamenlijk werk, b.v. dit jaar lezen we een graphic novel: "Maus" of "Persepolis". De rest van de werken moeten de leerlingen thuis lezen. In jaar 6 krijgen de leerlingen een mondeling examen over de boeken en een schriftelijk examen literatuur geschiedenis.

3. Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?

Grote ergernis is het niet lezen van de boeken van de leerlingen maar het volstaan van het lezen van een uittreksel. Bovendien zouden we heel graag de moderne literatuur behandelen maar dan moeten we de vroegere literatuur laten zitten. Het maken van keuze is lastig.

4. Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?

Zou graag 2 uur literatuur willen en 2 uur voor de andere onderdelen. Zou ook heel graag wat meer samen met de leerlingen lezen en eventueel gewoon een "leesuur" inlassen.

Marc Corbier, docent Engels, Dr. Alleta Jacobs college, Hoogezand, Groningen.

1. Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?

Ik weet niet precies wat er wordt bedoeld met huidige curriculum. Ik denk dat docenten veel vrijheid hebben in de keuze welke literatuur zij behandelen. Ik ben daar erg over te spreken omdat ik graag autonoom ben.

2. Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?

In HAVO4 doen de leerlingen 3 literatuuronderdelen. Een in relatie met een schrijfo opdracht (recensie), één in een spreekopdracht en één kennistoets. In HAVO5 is er een uitgebreide praktische opdracht over een stuk van Shakespeare (dit jaar Twelfth Night).

3. Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?

Er is altijd te weinig tijd, vooral in de voorbereiding.

4. Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?

Ik doe in principe al zoals ik het wil.

5. Denkt u dat een didactiek gefocust op inclusiviteit, actualiteit en de leefwereld van de leerlingen wenselijk is? En vindt u dit nog steeds als deze didactiek een breed scala aan doelen kan behalen maar wel ten koste gaat van bijvoorbeeld diepgaande literatuurgeschiedenis?

Ik kan me niet voorstellen dat er docenten zijn die literatuurlessen geven zonder inclusiviteit, actualiteit en de leefwereld in acht te nemen

Trix de Bruijn, docente Engels, Zuiderzee college, Emmeloord

1. Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?

Jazeker, ik ben tevreden over het curriculum van ons onderdeel literatuur in de bovenbouw van het VWO.

2. Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?

Ik vertel veel over de periodes, een stukje geschiedenis, soms gecombineerd met andere kunstvormen dan literatuur en ik vertel over de schrijvers en hun literaire werken. Ik probeer thematiek met het heden te verbinden.

3. Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?

Nee, eigenlijk niet

4. Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?

Ik denk dat ik er dan nog 1 les in de week bij zou willen hebben zodat ik ook tijd heb om muziek uit die periode te laten horen, meer kunst laten zien, meer lezen uit die tijd.

Irene Maathuis, docente Engels, Dr. Allesta Jacobs college, Hoogezand

1. Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?

Het huidige curriculum wat betreft literatuur is tamelijk vrij. In het verleden deden we per MVT een belangrijke periode (En: Renaissance; Fa: Verlichting; Du: Romantiek). Later is het een overzichtsgeschiedenis geworden van de Engelse literatuur en de ontwikkeling daarvan. Daarnaast hebben we een creatieve opdracht bij een door de leerlingen gekozen werk (of aangeboden door de docent). Dat is een korte maar intensieve cursus, waarbij je merkt dat de leerlingen de geschiedenis minder interessant vinden (helaas). Dus 100% bevredigend is het niet. Daarbij wil ik wel opmerken dat niet alles leuk hoeft te zijn.

2. Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?

Ik heb voor de literatuurlessen een Powerpoint over de periodes gemaakt, waarover de leerlingen later de info op papier (of op It's Learning) krijgen. De geschiedenis vertel ik over m.b.v. plaatjes en (delen van) karakteristieke werken uit een periode. Verder probeer ik de leerlingen aan te zetten tot vragen c.q. te proberen hoe het een en ander in zijn werk gaat door logisch na te denken.

3. Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?

Problemen zijn de desinteresse van sommige leerlingen, vooral omdat literatuur voor ons docenten duidelijk de krenten in de pap zijn, en de wonderlijke wijze waarop leerlingen allerlei far-fetched associations maken (zodat je soms de indruk krijgt dat je een heel ander verhaal hebt verteld!). Men haalt over het algemeen niet zulke hoge cijfers op de literatuurtest.

4. Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?

Ik heb in de loop der jaren allerlei verschillende manieren uitgeprobeerd. Ik vind dat de leerlingen zowel een overzicht van de literatuurgeschiedenis moeten kennen als iets met een zelfgekozen

periode/ literair werk moeten doen. De manier zoals beschreven vind ik op zich goed. Iedere paar jaar een kleine aanpassing is ook goed, denk ik. Er weer met een frisse blik naar kijken.

5. **Denkt u dat een didactiek gefocust op inclusiviteit, actualiteit en de leefwereld van de leerlingen wenselijk is? En vindt u dit nog steeds als deze didactiek een breed scala aan doelen kan behalen maar wel ten koste gaat van bijvoorbeeld diepgaande literatuurgeschiedenis?**

Zoals gezegd, niet alles hoeft leuk te zijn of binnen de leefwereld van de leerlingen liggen. Je wilt juist hun blik verruimen, ze stof aanbieden die ze nog niet kennen/ die ze niet vermoed hadden. Uiteraard is het prima connecties met hun leefwereld en de huidige actualiteit te maken als dat kan. Ik zou graag zien dat literatuur en vooral ook het lezen een flinke portie van het programma wordt. Voornamelijk het lezen is nogal "afgeschaald" door de jaren. Maar er moet dan ook een andere lading aan gegeven worden, meer richting essay en andere creatieve opdrachten, dan toetsen. Dat kost alleen erg veel tijd.

Linda Gosse, docente Engels, Vechtdalcollege, Hardenberg

1. **Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?**

We hebben enige jaren geleden het curriculum wat betreft literatuur veranderd en zijn nu heel tevreden. We stellen geregeld dingen bij, zoals dit jaar dat we in v6 protest literature hebben toegevoegd. We linken alles aan de actualiteit, waar ik heel tevreden over ben.

2. **Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?**

In v4 hebben we een module Language & Culture, waar we ingaan op verschillende Engelssprekende landen, ontwikkeling van de taal, cultuur en literatuur. Hierbij lezen de leerlingen enkele boeken, kijken films en series en luisteren naar muziek.

De module voor v5 heet From Beowulf to Dickens, waarin we de Engelstalige literatuur t/m de 19e eeuw bespreken. Alles wordt gekoppeld aan de actualiteit. De leerlingen lezen hierbij twee boeken, kijken twee films en luisteren naar muziek. Ook hebben we een workshop over Shakespeare.

In v6 gebruiken we de module From Hemmingway to Ishiguru, waarin we Engelstalige literatuur van de 20ste en 21ste eeuw bespreken, inclusief The War Poets en Protest Literature. Leerlingen geven zelf presentaties over de verschillende onderdelen aan hun klasgenoten. Verder lezen de leerlingen ook boeken uit deze periode, kijken ze films en series, luisteren muziek, enz. Ook krijgen ze een workshop over 'the Great War', genaamd 'Meaning in the mud'.

3. **Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?**

Altijd te weinig tijd om dieper op dingen in te gaan.

4. **Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?**

Ik zou dit onderdeel dan volledig willen integreren in de rest van het curriculum (of de rest in dit onderdeel).

5. **Denkt u dat een didactiek gefocust op inclusiviteit, actualiteit en de leefwereld van de leerlingen wenselijk is? En vindt u dit nog steeds als deze didactiek een breed scala aan doelen kan behalen maar wel ten koste gaat van bijvoorbeeld diepgaande literatuurgeschiedenis?**

Ik denk dat dit uitermate wenselijk is en dat is ook wat wij met het huidige curriculum voor ogen hebben. Er is sowieso geen tijd voor diepgaande literatuurgeschiedenis en bovendien vind ik dat bijzonder onwenselijk in deze fase van het onderwijs. Ik wil graag dat de leerlingen globale kennis hebben van Engelstalige literatuur en dit kunnen koppelen aan de actualiteit, kennis die ze ook na vele jaren nog weten en niet alleen voor de toets. Verder wil ik hen interesseren in literatuur, zodat ze zelf verder gaan lezen/kijken/luisteren. Ik vind het ook heel belangrijk om literatuur in de brede zin van het woord te zien, dus niet alleen Shakespeare, maar ook film en muziek. Bob Dylan die de Nobelprijs voor literatuur heeft gekregen, vind ik ook fantastisch, omdat dit de literaire waarde van muziek aangeeft. En Spoken Word is geweldig omdat het poëzie weer 'hip' maakt. Enorm leuk om dit mee te nemen in de lessen.

Drs. J.C.H. Florijn-De Meyer, docente en vaksectievoorzitter Engels, Pieter Zandt SG, Kampen.

Met onderschrijving van collega Engels docent: P. G. de Groot.

1. **Bent u tevreden over het huidige curriculum en de daaraan verbonden doelen voor dit onderdeel?**

Ik ben redelijk tevreden over het huidige curriculum. Ik zou daar wel e.e.a. aan willen veranderen. Meer kleur en meer diversiteit. Ik ben voorstander van inclusie, ook in de literatuur keuze, dus daar licht nog wel een taak voor ons. De doelen worden ons voorgeschreven vanuit het examenprogramma. Literatuur valt onder domein E. Ik denk dat we de doelen over het algemeen wel halen, maar er zit zeker nog ruimte voor verbetering in.

2. **Hoe vult u zelf de lessen literatuur in?**

Bij het behandelen van de literatuur probeer ik de thema's te verbinden met de actualiteit van vandaag de dag en met de realiteit waarin leerlingen leven. Ik leg niet alleen uit maar probeer leerlingen te engageren en uit te dagen tot het verwerken van literatuur / literaire thema's/ verbinding leggen met de geschiedenis en ook het universele van het menszijn te ontdekken in literatuur van soms heel lang geleden.

3. **Loopt u tegen problemen/ergernissen aan in de lessen?**

Ik zou meer tijd willen voor langere opdrachten en leerlingen leren ook buiten de box te denken. Ik zou het leuk vinden als er tijd was om gedichten te laten schrijven, muziek te componeren, met de handen aan de slag te gaan. Literatuur is nog steeds iets wat als theorie vak wordt beschouwd. Dat is het tot op zekere hoogte ook, maar ook weer niet als je begrijpt wat ik bedoel.

4. **Als u de volledige vrijheid had over het curriculum en de doelen, hoe zou u het onderdeel dan vormgeven?**

Zie ook bij 3. Daaraan toevoegend: theater is uit den boze hier, een klas meenemen naar een opvoering van een Shakespeare play of zelf iets laten maken en opvoeren kan niet. Dat zou ik toch wel graag willen, niet altijd maar zo af en toe.

Bronnenlijst:

(Direct vermeld in onderzoek)

Bronnen algemene onderwijsnormen, –initiatieven en vormgeving

- College voor toetsen en Examen. *Examenblad*. Laatst geraadpleegd op: 07-06-2021 via: https://www.examenblad.nl/examenstof/moderne-vreemde-talen-vwo/2021/f=/mvt_havovwo.pdf.
- De Kruif, D., Schutten, E., Poot, E., Kuijpers, E., Wierenga, J., Brouwer, J., . . . Dortmund, S. (10 oktober 2019) *Voorstel voor de basis van de herziening van de kerndoelen en eindtermen van de leraren en schoolleider uit het ontwikkelteam van Engels/moderne vreemde talen*. Curriculum.nu, laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/10/10/leergebied-engels-moderne-vreemde-talen/leergebied-engels-moderne-vreemde-talen.pdf>
- Onderwijs van morgen. *Mijn Malmberg vo*. Laatst geraadpleegd op: 07-06-2021 via: <https://www.onderwijsvanmorgen.nl/home/voortgezet-onderwijs/engels/>
- Pearson. *Focus on 21st century skills*. Laatst geraadpleegd op 07-06-2021 via: <https://www.pearson.com/content/dam/one-dot-com/one-dot-com/netherlands/ELT-VO/VO-downloads/focus-21st-century-skills.pdf>
- Pijpers, R. (20 december 2017) *Alles wat u moet weten over de 21^e eeuwse vaardigheden*. Kennisnet.nl, laatst geraadpleegd op 07-06-2021 via: <https://www.kennisnet.nl/artikel/6648/alles-wat-u-moet-weten-over-21e-eeuwse-vaardigheden/>
- Hajer, M. & Meestringa, T. (2015). *Handboek taalgericht vakonderwijs (3^e ed.)*. Coutinho.

Bronnen altermodernisme en altermoderne kunsteducatie:

- Bourriaud, N. (2009) *Altermodern explained: manifesto*. Tate Triennial 2009, Tate Modern. Laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-britain/exhibition/altermodern/altermodern-explain-altermodern/altermodern-explained>
- Ryan, B. (16 maart 2009) *Altermodern: A conversation with Nicolas Bourriaud*. Artnews.com, laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <https://www.artnews.com/art-in-america/interviews/altermodern-a-conversation-with-nicolas-bourriaud-56055/>
- Groenendijk T., Hoekstra, M. & Klatser, R. (2012) *Altermoderne kunsteducatie: theorie en praktijk*. Laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: https://www.researchgate.net/publication/266393876_Altermoderne_Kunsteducatie_Theorie_en_Praktijk
- Dujardin, A. (3 december 2019). 'Een boek lezen? Pure verspilling vinden Nederlandse jongeren'. Trouw. Laatst geraadpleegd 07-06-2021 van: <https://www.trouw.nl/nieuws/een-boek-lezen-pure-tijdverspilling-vinden-nederlandse-jongeren~bbcc2b5d/>

Algemeen geraadpleegde bronnen:

Wel gebruikt voor kennis op doen maar niet direct gebruikt in de tekst.

- [Tate]. (29 oktober 2008). *Altermodern explained by Nicolas Bourriaud*. [video]. YouTube. laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <https://www.youtube.com/watch?v=bqHMILrKpDY>
- Washienko, M. [Lost Alphabet]. (31 januari 2021). *What is post postmodernism altermodernism and Nicolas Bourriaud*. [video]. YouTube. Laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <https://www.youtube.com/watch?v=v7gvJnbPS-g>
- Groenendijk, T. & Hoekstra, M. (2014). *Altermodern art education*. Laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <http://whatsnext.net/206>
- Fasoglio, D. (2015) *Doelstellingen en toetsing gespreksvaardigheid Engels, Duits en Frans: resultaten digitale enquête havo/vwo*. SLO. Laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <https://www.slo.nl/publicaties/@4487/doelstellingen/>
- Fasoglio, D. & Tuin, D. (2017). *Eindniveau gespreksvaardigheid Engels in het voortgezet onderwijs*. SLO. Laatst geraadpleegd op 07-06-2021 van: <https://www.slo.nl/publicaties/@4597/eindniveau/>